

Міністерство освіти і науки України
Донбаська державна машинобудівна академія

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

(для студентів освітньо-кваліфікаційних рівнів, „магістр”
усіх спеціальностей денної та заочної форм навчання)

Затверджено
на засіданні
методичної ради
Протокол № 1 від
09 вересня 2019р.

Краматорськ 2019

Інтелектуальна власність : конспект лекцій / уклад. Є.А. Єрьомкін – Краматорськ : ДДМА, 2019. – 64 с.

Навчальна дисципліна «Інтелектуальна власність» викладається в ДДМА з 2005/2006 навчального року відповідно до Указу Президента України від 27 квітня 2001 року № 285/2001 «Про заходи щодо охорони інтелектуальної власності в Україні» в частині, що стосується вивчення у вищих навчальних закладах основ інтелектуальної власності та на виконання наказу МОН України від 20 жовтня 2004 року № 811 «Про запровадження у вищих навчальних закладах навчальної дисципліни «Інтелектуальна власність»».

Конспект лекцій призначений для самостійного опанування дисципліни «Інтелектуальна власність».

У конспекті викладені основні положення права інтелектуальної власності в нормах цивільного, адміністративного, кримінального та митного прав України.

Курс «Інтелектуальна власність» має міждисциплінарний характер. Він однаково потрібний всім спеціальностям і передбачає ознайомити студентів зі створенням, використанням, охороною, захистом, комерціалізацією та управлінням об'єктів права інтелектуальної власності.

Укладач

Є.А. Єрьомкін

Відп. за випуск

О.Є. Марков

ЗМІСТ

Вступ.....	6
Тема 1. Система інтелектуальної власності.....	8
1.1 Поняття інтелектуальної власності.....	8
1.2 Об'єкти і суб'єкти права інтелектуальної власності.....	9
1.3 Законодавча база інтелектуальної власності в Україні.....	12
Тема 2. Еволюція інтелектуальної власності.....	13
2.1 Еволюція промислової власності.....	13
2.2 Еволюція авторського і суміжного прав.....	14
2.3 Еволюція інтелектуальної власності в Україні.....	16
2.4 Стан охорони інтелектуальної власності в Україні.....	16
Тема 3. Місце і роль інтелектуальної власності в економічному і соціальному розвитку суспільства.....	17
3.1 Соціально-економічні стратегії в країнах, що розвиваються.....	17
3.2 Соціально-економічні стратегії в Україні.....	18
3.3 Національна система охорони промислової власності.....	19
Тема 4. Система управління інтелектуальною діяльністю.....	20
4.1 Державне управління інтелектуальною власністю. Організаційна структура національної системи охорони інтелектуальної власності...	20
4.2 Міжнародна система інтелектуальної власності.....	23
Тема 5. Правова охорона об'єктів інтелектуальної власності.....	25
5.1 Поняття, сутність та походження права.....	25
5.2 Мета охорони прав.....	26
5.3 Охорона прав на об'єкти промислової власності.....	26
5.4 Об'єкт винаходу (корисної моделі) та ознаки, що застосовуються для його характеристики.....	27
5.4.1 Об'єкт винаходу (корисної моделі) – пристрій.....	27
5.4.2 Об'єкт винаходу – речовина.....	27
5.4.3 Об'єкт винаходу – спосіб.....	28
5.4.4 Об'єкт винаходу – застосування раніше відомого продукту чи способу за новим призначенням.....	28
5.5 Об'єкти, що не визнаються винаходами.....	29
5.6 Вимоги до заявки на винахід (корисну модель).....	29
5.7 Склад та зміст документів заявки на видачу патенту на винахід (корисну модель).....	30
5.7.1 Заява про видачу патенту (корисної моделі).....	31
5.7.2 Загальні вимоги до опису винаходу (корисної моделі).....	31
5.7.3 Назва винаходу (корисної моделі).....	31
5.7.4 Індекс рубрики Міжнародної патентної класифікації (МПК).....	31
5.7.5 Галузь техніки, до якої належить винахід (корисна модель).....	32

5.7.6 Рівень техніки.....	32
5.7.7 Суть винаходу (корисної моделі).....	33
5.7.8 Перелік фігур креслень.....	33
5.7.9 Відомості, які підтверджують можливість здійснення винаходу (корисної моделі).....	34
5.8 Формула винаходу (корисної моделі).....	34
5.9 Креслення та інші ілюстративні матеріали.....	35
5.10 Реферат.....	35
5.11 Документи, що додаються до заявки.....	35
5.12 Правова охорона засобів індивідуалізації товарів і послуг.....	36
 Тема 6. Правова охорона нетрадиційних об'єктів інтелектуальної власності.....	 36
6.1 Правова охорона сортів рослин.....	36
6.2 Правова охорона топографії інтегральних мікросхем.....	36
6.3 Правова охорона раціоналізаторських пропозицій.....	37
6.4 Правова охорона комерційної таємниці.....	37
 Тема 7. Правова охорона об'єктів авторського права і суміжних прав.....	 38
7.1 Джерела прав.....	38
7.2 Форма охорони.....	39
7.3 Термін охорони прав авторів.....	39
7.4 Охорона суміжних прав.....	40
 Тема 8. Охорона прав на об'єкт інтелектуальної власності за кордоном.....	 40
8.1 Охорона прав на об'єкт промислової власності (патентування).....	40
8.2 Охорона прав об'єктів авторського права і суміжних прав.....	41
 Тема 9. Передача прав на об'єкти інтелектуальної власності (ліцензування).....	 41
9.1 Суть торгівлі ліцензіями.....	41
9.2 Види ліцензій.....	42
9.3 Ліцензійні договори.....	42
9.4 Порядок укладання ліцензійних договорів.....	43
9.5 Ліцензійні платежі.....	44
9.6 Передача прав за авторськими договорами.....	44
 Тема 10. Захист прав інтелектуальної власності.....	 45
10.1 Система захисту прав інтелектуальної власності.....	45
10.2 Адміністративний порядок захисту прав.....	45
10.3 Судовий порядок захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності.....	46
10.3.1 Цивільно-правові способи захисту прав.....	46
10.3.2 Кримінальна відповідальність за порушення прав.....	47
10.3.3 Захист прав інтелектуальної власності у рамках угоди TRIPS....	48
	49

Тема 11. Економіка інтелектуальної власності.....	
11.1 Інтелектуальна власність як товар.....	49
11.2 Інтелектуальна власність як нематеріальний актив.....	49
11.3 Постановка інтелектуальної власності на бухгалтерський облік.....	49
Тема 12. Комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності...	50
12.1 Мета і основні способи комерціалізації.....	50
12.2 Використання об'єктів права інтелектуальної власності у власному виробництві.....	51
12.3 Передача (продаж) прав на об'єкти права інтелектуальної власності.....	52
12.4 Внесення інтелектуальної власності до статутного капіталу підприємства.....	52
12.5 Оцінка вартості об'єктів права інтелектуальної власності.....	53
12.5.1 Послідовність оцінки.....	53
12.5.2 Експертиза об'єкта оцінки та визначення мети оцінки.....	53
12.5.3 Вибір підходу до оцінки і методу оцінки.....	54
Тема 13. Управління правами інтелектуальної власності.....	56
13.1 Життєвий цикл об'єктів права інтелектуальної власності.....	56
13.2 Управління об'єктом права інтелектуальної власності на етапі його створення.....	58
13.3 Управління об'єктом права інтелектуальної власності на етапі охорони прав.....	59
13.4 Управління об'єктом права інтелектуальної власності на етапі використання прав.....	60
13.5 Управління об'єктом права інтелектуальної власності на етапі захисту прав.....	60
13.6 Управління об'єктом права інтелектуальної власності на етапі утилізації.....	61
Література.....	62

ВСТУП

Науково-технічний рівень виробництва, культура, ефективність економіки, соціально-економічний прогрес у цілому, а також добробут суспільства значною мірою залежать від рівня та ефективності творчої діяльності в цьому суспільстві. Без перебільшення можна сказати, що творча діяльність людей є наймогутнішим чинником розвитку цивілізації.

Історія людства – це історія застосування результатів творчої діяльності, спрямованих на розв’язання виникаючих проблем. Усі незліченні відкриття та інновації, починаючи від ранніх писемностей Месопотамії, китайської рахівниці, сірійської астролябії, древніх обсерваторій Індії, друкарського верстата Гутенберга, включаючи створення двигунів внутрішнього згорання, відкриття пеніциліну, використання лікарських рослин і методів лікування з Південної Африки та закінчуючи транзисторами, напівпровідниковою нанотехнологією, лікарськими препаратами з використанням рекомбінантних ДНК тощо, були результатом застосування уяви творчих людей у різних країнах світу, що дозволило людству досягти сучасного рівня технічного прогресу [1].

Творчість – це цілеспрямована пошукова діяльність людини, результатом якої є щось якісно нове, що відрізняється неповторністю, оригінальністю і унікальністю. Творчість властива будь-якій діяльності людини, проте, далеко не будь-яка творчість завершується досягненням певного об’єктивного результату. Люди виявляють свої здібності в різних сферах життєдіяльності. Умовно ці сфери можна розділити на дві складові: художню, технічну.

Результатом художньої творчості є музика, живопис, скульптура, твори літератури і мистецтва. А в результаті технічної творчості з’являються винаходи, технології, промислові зразки, нові сорти рослин і породи тварин.

Конституція України у статті 54 проголошує свободу творчості. Це означає, що людина може творити у будь-якій галузі діяльності все, що їй забажається.

Для більшості людей інтелектуальна власність залишається або невідомим, незрозумілим терміном, або є чимось таємничим і загадковим. Нові технології та творчі витвори наповнюють сучасне суспільство, однак, лише дехто дійсно усвідомлює, що їхнє повсякденне життя оточене результатами творчості і об’єктами інтелектуальної власності, які дають початок усіляким законним правам, включаючи їх власні [1].

З переходом від планової до ринкової економіки в умовах входження України до світової спільноти суттєво зросла роль результатів розумової (творчої) праці людини в економічному і соціальному розвитку суспільства, до яких відносять: винаходи, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг, зазначення походження товарів, твори літератури, науки і мистецтва, інформаційні бази даних, комп'ютерні програми, технічна документація, секрети виробництва тощо. Ці та інші результати розумової праці мають назву „об'єкти інтелектуальної власності”, або „інтелектуальна власність”.

Інтелектуальна власність використовується в усіх без винятку видах економічної діяльності, тому з її основами, в ідеалі, повинен бути ознайомлений кожний громадянин. І це ознайомлення доцільно розпочинати в загальноосвітніх навчальних закладах, що буде сприяти становленню повноцінного ринку праці.

ТЕМА 1. СИСТЕМА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

1.1 Поняття інтелектуальної власності

Поняття „інтелектуальна власність” чітко сформувалося тільки у кінці XVIII століття у Франції. Вперше, у середні віки, інтелектуальна власність була пов’язана з привілеями. Ще в 1236 році один з мешканців Бордо одержав у Франції привілею на спосіб вичинки вовняної одежі за фламандським взірцем строком на п’ятнадцять років. За привілеями почали видавати патенти.

Поняття „інтелектуальна власність” виникло в процесі тривалої практики юридичного закріплення за визначеними особами їхніх прав на результати інтелектуальної діяльності в сфері науки, виробництва, літератури і мистецтва. У наукових кругах цей термін використовується з 50-х років XX століття.

Інтелектуальна власність (ІВ) у широкому розумінні означає закріплені законом права на результати інтелектуальної діяльності у виробничій, науковій, літературній, художній та інших сферах. Це виключні права на результат творчої праці – об’єкт інтелектуальної власності, який відповідає встановленим критеріям, оформлений у певних документах та захищений законом про охорону інтелектуальної власності, патентом або свідоцтвом, іншим охоронним документом.

Конвенція про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ), прийнята в Стокгольмі 14 липня 1967 року, передбачає, що інтелектуальна власність має включати права, що стосуються:

- літературних, художніх і наукових творів;
- виконавської діяльності артистів, звукозаписів, радіо та телепередач;
- винаходів у всіх галузях людської діяльності;
- наукових відкриттів;
- промислових зразків;
- товарних знаків, знаків обслуговування та комерційних найменувань і позначень;
- захисту від недобросовісної конкуренції;
- усіх інших прав, що виникають внаслідок інтелектуальної праці в галузях промисловості, науки, літератури та мистецтва.

Даний перелік не є вичерпним.

Інтелектуальна діяльність – це творча діяльність, а творчість – це цілеспрямована розумова робота людини, результатом якої є щось якісно нове, що відрізняється неповторністю, оригінальністю, унікальністю, суттєвістю вирішення задач. Чим вищий інтелектуальний потенціал індивідуума, тим цінніші результати його творчої діяльності – інтелектуальної власності.

Інтелектуальна власність – це права на результати творчої діяльності. Права неможливо відчутити на дотик. Отже, інтелектуальна власність є нематеріальним об’єктом.

Особливістю інтелектуальної власності є те, що вона складається з двох половин:

- особистого немайнового права творця на створений ним конкретний результат інтелектуальної праці;
- майнового права на цей результат (об'єкт права).

Особисте немайнове право належить тільки творцю, тобто фізичній особі. До нього відносяться:

- право на визнання людини творцем (автором, виконавцем, винахідником і таке інше);
- право перешкоджати будь якому зазіханню на право інтелектуальної власності, здатному нанести збиток честі і репутації творцю об'єкта права інтелектуальної власності;
- другі особисті немайнові права інтелектуальної власності, встановлені законом відносно певного об'єкта права інтелектуальної власності.

Особисте немайнове право невід'ємне від автора і діє без обмежень в часі.

До майнового права відносяться:

- право на використання об'єкта права інтелектуальної власності;
- виключне право перешкоджати неправомірному використанню об'єкта права інтелектуальної власності, в тому числі забороняти таке використання;
- другі майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

На відміну від особистого немайнового права, майнове право може належати як творцю (автору), так і другій фізичній або юридичній особі. Окрім того, воно має обмеження в часі і території[5].

1.2 Об'єкти і суб'єкти права інтелектуальної власності

14 липня 1967 року на Дипломатичній конференції в Стокгольмі була підписана Конвенція (вступила в дію в 1970 році), що засновує Всесвітню організацію інтелектуальної власності (ВОІВ). ВОІВ запобігає протиправним діям у сфері інтелектуальної власності шляхом адміністрування міжнародних договорів з питань інтелектуальної власності. На сьогодні її членами є 179 держав, зокрема й Україна.

Відповідно до грн. 2 зазначеної Конвенції поняття „інтелектуальна власність” визначено як права, що відносяться до:

- літературних, художніх і наукових творів;
- виконавчої діяльності артистів, звукозапису, радіотелевізійних передач;
- винаходів у всіх сферах діяльності людини;
- наукових відкриттів;
- промислових зразків;
- торговельних марок, фірмових найменувань і комерційних позначень;

- захисту від недобросовісної конкуренції, а також усі інші права, що відносяться до інтелектуальної діяльності у виробничій, науковій, літературній та художній сферах.

Результатом науково-технічної діяльності є промислова власність. Першим міжнародно-правовим документом стала Паризька конвенція про охорону промислової власності, яка була прийнята на Дипломатичній конференції в Парижі 20 березня 1883 року. Україна являється учасницею Паризької конвенції з грудня 1991 року. Конвенція направлена на максимальне спрощення процедури надання міжнародної правової охорони об'єктам промислової власності по заявкам, які подані в країнах-учасниках. Основні положення Паризької конвенції реалізуються в практичній діяльності Державного патентного відомства України.

Об'єктами охорони Паризька конвенція проголосила об'єкти промислової власності в самому широкому визначенні – це:

- винаходи;
- корисні моделі;
- торгівельні марки;
- промислові зразки;
- комерційні найменування;
- географічні зазначення;
- найменування місць походження товарів.

Розрізняють два види творчості – технічну і художню. У відповідності до цього всі об'єкти інтелектуальної власності умовно поділяють на дві групи:

- об'єкти промислової власності ;
- об'єкти авторського права та суміжних прав.

Крім того, для зручності, виділяють в окрему групу, так звані нетрадиційні об'єкти інтелектуальної власності, що не зовсім чітко вписуються в ці дві основні групи.

Перша група використовується переважно у сфері виробництва та надання послуг і сприяє підвищенню технічного рівня суспільного виробництва, його ефективності, забезпечує конкурентоздатність вироблених товарів і послуг. Назву цієї групи – об'єкти промислової власності – дехто сприймає буквально як промислові споруди і устаткування. Але це зовсім не так. Під цією назвою розуміються об'єкти інтелектуальної власності, що знаходять місце у промисловості.

Друга група – об'єкти авторського права і суміжних прав – використовується в гуманітарній сфері для збагачення внутрішнього світу людини, формування його світогляду. Ця група об'єктів інтелектуальної власності, в свою чергу, поділяється на дві частини – власне об'єкти авторського права та твори науки, літератури і мистецтва, і об'єкти суміжних з авторськими прав, до яких відносяться права виконавців творів, виробників фонограм і аудіограм, організацій мовлення.



Рисунок 1 – Класифікація об'єктів інтелектуальної власності

До третьої групи відносяться нетрадиційні об'єкти інтелектуальної власності. Це сорти рослин, топографії мікросхем, раціоналізаторські пропозиції, тощо.

Суб'єктами права інтелектуальної власності є: творець (творці) об'єкта права інтелектуальної власності (автор, виконавець, винахідник тощо) та інші особи, яким належать особисті немайнові та (або) майнові права інтелектуальної власності відповідно до діючого законодавства чи договору. Відповідно до Закону України „Про власність” суб'єктами права інтелектуальної власності визнаються:

- громадяни (фізичні особи);
- юридичні особи;
- держава [10].

1.3 Законодавча база інтелектуальної власності в Україні

Законодавство України в сфері інтелектуальної власності є досить молодим, і його становлення продовжується одночасно зі становленням державності і формування правової держави.

У процесі розбудови правової держави надзвичайно важливою стає роль цивільного законодавства, складовою частиною якого є законодавство в сфері інтелектуальної власності.

З моменту набуття Україною незалежності (в 1991 році) почався самостійний шлях України, у тому числі й у сфері інтелектуальної власності. А доти на території України діяло законодавство тих країн, до складу яких вона входила: Великого князівства Литовського, Речі Посполитої, Російської держави, Австро-Угорщини, Радянського Союзу.

До 1991 року в Україні, як і у всьому колишньому Радянському Союзі, у силу переваги суспільної форми власності і пануючої соціалістичної ідеології, були відсутні спеціальні закони про охорону інтелектуальної власності, а правове регулювання відносин у цій сфері забезпечувалося, в основному, підзаконними актами. Виключенням становив розділ IV – „Авторське право” і розділ VI „Винахідницьке право” Цивільного кодексу УРСР, а також „Положення про відкриття, винаходи і раціоналізаторські пропозиції”, затверджене Постановою РМ СРСР від 21.03.1973 р.

Початком становлення законодавства України про інтелектуальну власність вважається день прийняття Закону України „Про власність”, тобто 7 лютого 1991 року. Цим Законом результати інтелектуальної власності вперше були визнані об'єктами права власності. Деякі норми, що відносяться до інтелектуальної власності, знайшли своє відображення в інших законах України.

Після проголошення незалежності і державотворення України 24 серпня 1991 року, почалося формування спеціального законодавства, що регулює правовідносини в сфері інтелектуальної власності.

Сучасну систему законодавства України про інтелектуальну власність умовно можна представити у вигляді піраміди, вершиною якої є Конституція України, а підґрунтям – загальне законодавство, що містить норми права інтелектуальної власності.

Системно викладені норми права інтелектуальної власності в IV книзі „Право інтелектуальної власності” Цивільного кодексу України, прийнятого Верховною Радою України у 2003 році.

Важливим джерелом права інтелектуальної власності також є міжнародні конвенції і договори, до яких приєдналася Україна. На сьогодні Україна є учасницею 18 багатосторонніх міжнародних договорів у цій сфері.

У розвиток законодавства про промислову власність Державним патентним відомством України було розроблено і прийнято понад 70 підзаконних актів, що регулюють відносини у сфері набуття прав на об'єкти промислової власності.

Першим нормативним актом на шляху створення спеціального законодавства про промислову власність було „Тимчасове положення про правову охорону об'єктів промислової власності і раціоналізаторських пропозицій”, затверджене Указом Президента України від 18 вересня 1992 року.

Однак основними джерелами права промислової власності стали закони України, які набрали чинності 15 грудня 1993 року:

- „Про охорону прав на винаходи і корисні моделі”;
- „Про охорону прав на промислові зразки”;
- „Про охорону прав на знаки для товарів і послуг

У той же період було прийнято закони України:

- „Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності” (18 грудня 1992 рік);
- „Про охорону прав на сорти рослин” (21 квітня 1993 рік);
- „Про захист від недобросовісної конкуренції” (7 червня 1996 рік);
- „Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем” (5 листопада 1997 рік).

Основним законом, що регулює правовідносини в сфері авторських і суміжних прав, є Закон України „Про авторське право і суміжні права” (23 грудня 1993 року).

Питання правової охорони прав авторів знайшли своє відображення також у постановах Кабінету Міністрів України, серед яких: „Про мінімальні ставки авторської винагороди за використання творів літератури і мистецтва”,

„Про державну реєстрацію прав автора на добутки науки, літератури і мистецтва”, а також у нормативних актах Державного підприємства „Українське агентство з авторських і суміжних правах” [5].

ТЕМА 2. ЕВОЛЮЦІЯ ІНТЕЛКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

2.1 Еволюція промислової власності

Формування промислової власності як галузі інтелектуальної власності почалося з XII століття, практично одночасно з розвитком промисловості, науки и мистецтва. Венеційський закон від 1474 року містить згадування першого системного підходу в охороні винаходів у формі патенту, який передбачав виключне право окремої особи, що вперше обмежує суспільну сферу інтересів.

Перший патентний закон був прийнятий в Англії. При королі Якові Стюарті в 1628 році був прийнятий „Статут про монополії”, пізніше названий „Великою хартією прав винахідників”. Цим законом встановлювались виняткове і незалежне права кожного, хто створить і застосує технічне но-

вовведення, монополюно користуватися його вигодами і перевагами протягом 14 років. У цьому Статусі вперше пролунало поняття патентна грамота.

З часом система патентного права удосконалювалася, але, як бачимо, вже на початку XVII століття були закладені його основи – винятковість наданих прав і чітко визначений термін їхньої дії. Патенти як охоронні грамоти (документи) на деякі об'єкти інтелектуальної власності почали видаватися Патентними відомствами і видаються ними й нині.

У Росії перший нормативний акт про привілеї був прийнятий у 1723 році за назвою „Правила видачі привілеїв на заведення фабрик».

Перший патентний закон Франції, який забезпечив охорону прав винахідників, ухвалено у 1791 році після Французької революції й прийняття Декларації про права людини та громадянина. Цим законом передбачалася видача привілеїв на власні винаходи і ті, котрі завозилися із-за кордону, терміном на три, п'ять і десять років.

У Конституцію США у 1787 році був внесений пункт, згідно з яким Конгрес був зобов'язаний „підтримувати процес науки і корисних ремесел, гарантуючи на визначений період часу авторам винаходів виключне право на їх художні твори і винаходи”

Однак патентування мало і негативні наслідки. Воно дещо обмежувало свободу торгівлі, тому що запатентовані винаходи не можна було ввозити на територію патентування без дозволу патентовласника. Незважаючи на те, що в окремих державах були прийняті патентні закони, стала відчуватися потреба в міжнародній охороні винаходів. Так, у 1873 році іноземні учасники відмовилися брати участь у Міжнародній виставці винаходів (м. Відень), оскільки вони побоювалися, що їхні ідеї можуть бути украдені і використані комерційним шляхом в інших країнах.

Так поступово виникали і склалися передумови ідеї міжнародної охорони винаходів. Така ідея була реалізована 20 березня 1883 року у вигляді Паризької конвенції, якою був заснований Союз з промислової власності [3].

2.2 Еволюція авторського права і суміжного прав

Становлення системи правової охорони творів науки, літератури і мистецтва відбувалося разом із виникненням цих видів творчості. Задовго до часу виникнення друкування наука, література і мистецтво уже досягли високого розвитку. Правова охорона зазначених творів у формі привілеїв почала складатися після виникнення друкування. Друкування книг вимагало вкладення у цю справу великих коштів. Компенсувати ці суми можна було продажем книг. Але надрукована книга легко діставалася недобросовісному конкуренту, який неправомірно використовував її для відтворення на своєму устаткуванні. Були потрібні певні правові засади проти недобросовісних конкурентів. Це зумовило потребу створення правової охорони друкованої продукції і вона почала складатися у формі привілеїв. Зазначе-

ні привілеї в Англії та Франції надавалися королівською владою, у Німеччині – князями. Надані привілеї передбачали охорону виключних прав на друкування і поширення друкованої продукції на певний час. Охорона виключних прав досягалася шляхом штрафів, арештів, конфіскації підроблених копій. Мало місце і відшкодування заподіяних збитків. Зазначені привілеї надавали захист прав лише друкарів.

Поза межами цієї охорони залишалися самі творці книг – їх автори. Автор міг лише продати за певну ціну свій твір книговидавцеві. На прибуток одержаний від продажу книг автор книги прав не мав.

У 1709 році королева Анна змушена була прийняти спеціальне положення про захист прав авторів – Статут Анни. Це був перший нормативний акт, спрямований на захист прав авторів книг. Основним положенням цього Статуту було визнання за автором книги виключного права на друкування й опублікування її протягом 14 років від дати її першої публікації. Визначений Статутом строк охорони міг бути продовжений на наступні 14 років і таким чином за життя автора строк охорони фактично надавався на 28 років. Якщо ж на час прийняття Статуту Анни книга вже була надрукована, строк охорони складав 21 рік. Статут Анни проголошував твір власністю його автора. Свої виключні права автор твору міг відчужувати. Найчастіше мав місце продаж цих прав книговидавцеві. Всі прибутки від опублікування і продажу книги діставалися книговидавцю. Лише Закон про авторське право 1911 року скасував це положення Статуту Анни.

Велика Французька революція скасувала всі привілеї, у тому числі привілеї книговидавців. Конституційна асамблея Франції декретом 1791 року надала автору право на публічне виконання (будь-яке опублікування твору) протягом усього його життя і 5 років після його смерті спадкоємцям та іншим правонаступникам.

Декретом 1793 року автору було надано виключне право на відтворення його творів протягом усього його життя і 10 років після його смерті спадкоємцям та іншим правонаступникам.

Німеччина також визнала право власності на літературно-мистецькі твори, на що певним чином вплинула філософія Канта.

Сполучені Штати Америки до 1976 року, коли був прийнятий нині чинний Закон про авторське право, для охорони авторських прав використовували положення Статуту Анни. Закон США 1976 року надавав охорону прав авторам протягом їх життя та 50 років після їх смерті. Проте у цьому Законі збереглася норма зі Статуту Анни, за якою всі твори для одержання охорони підлягають державній реєстрації і депонуванню.

Крім Англії і США, обов'язкової реєстрації опублікованих книг законодавство інших країн не вимагало. Ця принципова засада авторського права (необов'язковість спеціальної реєстрації та будь-якої експертизи творів) збереглася в усіх правових системах [18].

2.3 Еволюція інтелектуальної власності в Україні

Світовий досвід показує, що інтелектуальна діяльність та інтелектуальна власність визначають стратегію і тактику соціально-економічного прогресу будь-якої країни, в тому числі й України.

В Україні з 1000 зареєстрованих патентів на винаходи до впровадження доходить 6 (0,6 %). За конкурентоспроможністю своєї продукції на зовнішніх ринках Україна знаходиться на 86 місці. В економічно розвинених країнах в виробничі процеси залучено не менше 80 % учених, в Україні – 0,2 % [5].

2.4 Стан охорони інтелектуальної власності в Україні

Необхідним елементом соціально-економічного прогресу держави є наявність сучасної, міжнародно-визнаної системи охорони об'єктів інтелектуальної власності.

Протягом минулого століття переважно було вирішено питання правової охорони інтелектуальної власності.

Про творчий потенціал учених, конструкторів, технологів України свідчить той факт, що із загальної кількості заявок на винаходи, поданих до Держкомвинаходу СРСР, майже кожна четверта заявка надходила з України.

Нормативно-правова база у сфері інтелектуальної власності постійно вдосконалюється і поповнюється новими документами з метою створення таких правових механізмів, які б дозволили максимально захистити національного виробника та іноземного інвестора від правопорушень та зловживань у цій сфері, кількість яких невпинно зростає.

Прийнятий 16 січня 2003 року Верховною Радою України Цивільний кодекс України називають другою Конституцією України. Він значною мірою відображає сучасні реальні ринкові відносини і має активно сприяти їх успішному розвитку. Однією із складових частин цього Кодексу є Книга четверта „Право інтелектуальної власності”. Вона максимально наблизила систему правової охорони інтелектуальної власності до світових стандартів, у ній дістали відображення останні найновіші досягнення як світової, так і вітчизняної правової науки, враховано досвід право застосовної практики.

В Україні на сьогодні створена досить розгалужена система правової охорони та захисту інтелектуальної власності. Разом з тим, перед системою існують деякі проблеми, які потребують вирішення. Це:

- відсутність належної координації діяльності органів державного управління;

- недостатня ефективність діяльності структур, що забезпечують захист прав інтелектуальної власності;
- неузгодженість законодавчих норм, що регулюють сферу інтелектуальної власності тощо [5].

ТЕМА 3. МІСЦЕ І РОЛЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ЕКОНОМІЧНОМУ І СОЦІАЛЬНОМУ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

3.1 Соціально-економічні стратегії в країнах, що розвиваються

Тенденції розвитку науки, культури, техніки і виробництва, особливо у другій половині ХХ століття, свідчать про те, що людство у своєму розвитку підійшло до тієї межі, коли подальший прогрес буде зумовлюватися саме розумовою діяльністю суспільства. Тобто, саме результати інтелектуальної діяльності будуть визначати стратегію і тактику соціально-економічного розвитку будь-якої країни [5].

Високий рівень інтелектуальної діяльності в країні зумовлює її політичну, економічну, територіальну незалежність. Держава, що опирається на потужний інтелектуальний потенціал, почувається у світовому співтоваристві набагато впевненіше. Інтелектуальний потенціал зумовлює рівень виробництва, побуту, добробуту народу.

Південноазіатські країни давно взяли курс на використання досягнень науки. Сінгапур, Південна Корея, Тайвань, Малайзія та деякі інші країни цього регіону вважають за основне джерело багатства працю, особливо працю, поєднану із використанням досягнень науки та нових технологій в промисловості і сільському господарстві.

За даними ООН найкращі досягнення в економіці за останні роки належать Китаю. Швидких темпів економічного розвитку і приросту досягли такі країни як: Китай, В'єтнам, Сінгапур, Таїланд, Малайзія, Південна Корея, Індонезія, Тайвань, Папуа-Нова Гвінея, М'янма, Шрі-Ланка, Туніс, Індія, Філіппіни.

Усі цивілізовані народи ставлять науку та її носіїв на вищий суспільний щабель. Кожний народ посідає те місце у світі, на якому стоїть його наука.

Ще не так давно валовий національний продукт Південної Кореї в розрахунку на душу населення обчислювався десятками доларів на рік. Рівень досить бідної країни. За останні роки цей показник перевищив 4 тисячі доларів. Зазначені успіхи були досягнуті в основному за рахунок раціонального використання науково-технічних досягнень.

Ще за радянських часів ми пишалися новою прогресивною технологією – безперервним розливом сталі. До 90-100 % сталеплавильних заводів світу перейшли на цей прогресивний спосіб розливу сталі. Батьківщиною розробки цієї технології була Україна, проте в ній спосіб не дістав широкомасштабного використання.

Відомо, що інтелектуальний рівень того чи іншого суспільства формується з трьох складових:

- освіти;
- культури (у самому широкому значенні цього слова);
- науки.

У Південні Кореї із 100 випускників середніх шкіл ще десять років тому до вищих навчальних закладів вступали 80. В Україні із 100 випускників середніх шкіл до вищих навчальних закладів вступали лише 22. За останні роки ця цифра збільшилася приблизно до 37 за рахунок комерційних вищих навчальних закладів [5].

На початок ХХ ст. лише 10% валового внутрішнього продукту в розвинених країнах забезпечується за рахунок науково-технічної діяльності. У кінці ХХ ст. цей показник зріс до 80% валового внутрішнього продукту за рахунок раціонального використання досягнень інтелектуальної діяльності [5].

Сьогодні і державні діячі, і звичайні громадяни починають розуміти те, що в основі економічного і культурного розвитку суспільства знаходяться результати інтелектуальної діяльності людини – об'єкти права інтелектуальної власності. Тому держава, яка прагне до прогресу, повинна забезпечувати своїм громадянам максимально сприятливі умови для творчої діяльності.

Високий рівень інтелектуальної діяльності в країні обумовлює її політичну, економічну і територіальну незалежність

Одним із способів перетворення наукових досягнень у безпосередню продуктивну силу є винахідництво. Винахідництво потребує всілякої підтримки з боку держави [5].

3.2 Соціально-економічні стратегії в Україні

Конституція України у статті 41 проголошує: „Кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності”. Отже, в Конституції України розрізняється інтелектуальна і творча діяльність. Ці поняття не тотожні і не означають одне і те саме.

Творча діяльність – це діяльність, внаслідок якої народжується щось якісно нове, що вирізняється неповторністю, оригінальністю і суспільно-історичною унікальністю. Суб'єктом творчої діяльності може бути лише людина.

Інтелектуальна діяльність – це результати творчої діяльності. Результати інтелектуальної діяльності обов'язково мають відповідати встановленим вимогам закону. Лише за цієї умови результати інтелектуальної діяльності можуть стати об'єктами правової охорони.

Інтелектуальна власність за сучасних умов є одним з наймогутніших стимуляторів прогресу у всіх галузях розвитку суспільства. Психологи вивчають її як результат розумової праці та новаторського пошуку. Вчені, що вивчають творчу діяльність, розглядають механізм діяльності людини, розкривають закономірності створення новацій. Соціологи установлюють взаємозв'язок між розвитком творчої діяльності, соціальним і науковим прогресом. Економісти розглядають інтелектуальну власність як спосіб підвищення ефективності виробництва. Правознавці вивчають її як об'єкт права і зв'язку з суспільною цінністю і пов'язаними з нею правовідносинами.

Україна була і залишається могутньою інтелектуальною державою. Її інтелектуальний рівень обумовлював досить високий науково-технічний рівень виробництва й інших сфер соціально-суспільної діяльності. По ряду показників Україна займає провідні місця в науці – математиці, інформатиці, фізиці, матеріалознавстві та інших галузях.

В Україні є багато технічних ідей, які потребують практичного застосування і здатні принести не лише значні прибутки, а й підняти науково-технічний престиж України в очах світу. Щоб вижити у жорстокій конкурентній боротьбі, необхідно виробляти конкурентоздатні товари, які базуються на результатах інтелектуальної діяльності.

Необхідною умовою для ефективного створення і використання об'єктів інтелектуальної власності є наявність національної патентної системи, основними завданнями якої є охорона економічних і моральних прав авторів об'єктів, а також стимулювання творчої активності громадян у рамках державної політики, сприяння розширенню і використанню таких об'єктів на внутрішніх і зовнішніх ринках [5].

3.3 Національна система охорони промислової власності

За роки незалежності в Україні розбудовано Державну систему правової охорони інтелектуальної власності.

Промислова власність є частиною інтелектуальної власності й вміщує права, які стосуються:

- винаходів;
- корисних моделей;
- промислових зразків;
- знаків для товарів та послуг;
- фірмових найменувань;
- позначень географічного походження товарів та послуг;
- захисту від недобросовісної конкуренції.

Найважливішими об'єктами промислової власності, що істотно впливають на науково-технічний і економічний розвиток країни, безумовно, є винаходи.

Державна охорона винаходів, корисних моделей, реєстрація знаків для товарів та послуг, промислових зразків є чинними тільки в тій державі, в якій патентне відомство видало патент чи другий охоронний документ. Ці документи не є чинними в інших державах.

У нашій державі винахідницька діяльність регулюється:

- Законом України „Про охорону прав на винаходи і корисні моделі від 1 червня 2000 року зі змінами і доповненнями від 21 грудня 2000 року;
- ЦК України [5].

ТЕМА 4. СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

4.1 Державне управління інтелектуальною власністю. Організаційна структура національної системи охорони інтелектуальної власності

Основні засади державного управління інтелектуальною діяльністю визначаються Конституцією України. Держава забезпечує вільний і всебічний розвиток особистості (ст. 23). Кожен має право на свободу світогляду і віросповідання (ст. 35). Конституція України надає кожному, хто проживає в її межах, право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Кожному держава гарантує свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості та захист інтелектуальної власності.

Безпосереднє керівництво інтелектуальною діяльністю в Україні здійснює Кабінет Міністрів України, який визначає державну політику в цій галузі суспільної діяльності.

За здійснення політики у сфері інтелектуальної власності в Україні відповідає Міністерство освіти і науки України. Виконання конкретних функцій у цій сфері Міносвіти делегувало Державному департаменту інтелектуальної власності.

Держдепартамент проводить єдину державну політику у сфері охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності. Він здійснює роботи по удосконаленню законодавчої і нормативної бази, міжнародного співробітництва у сфері інтелектуальної власності, забезпечення умов для введення інтелектуальної власності до господарського обороту, підготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері інтелектуальної власності, взаємодії з громадськими організаціями тощо.

До сфери управління Держдепартаменту включено:

- Український інститут промислової власності;
- Українське агентство з авторських і суміжних прав;
- Інститут інтелектуальної власності і права;
- державні інспектори з питань інтелектуальної власності.

Головною функцією Українського інституту промислової власності (Укрпатенту) є здійснення експертизи заявок на об'єкти промислової власності. Саме його експерти проводять експертизу поданих заявниками матеріалів на предмет відповідності умовам правової охорони і видають експертний висновок.

Головною функцією Українського агентства з авторських і суміжних прав (УААСП) є колективне управління правами авторів. УААСП за бажанням автора здійснює підготовку до державної реєстрації об'єктів авторського права і суміжних прав та видачі автору охоронного документу – свідоцтва. Важливою функцією УААСП є надання допомоги авторам щодо захисту їх прав у разі порушення. Державне підприємство „Інтелзахист” опікується питаннями боротьби з порушеннями прав на об'єкти інтелектуальної власності, причому у більшій частині суміжними правами.

Інститут інтелектуальної власності і права виконує функцію підготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері інтелектуальної власності. Він готує спеціалістів і магістрів зі спеціальності „Інтелектуальна власність”, а також в рамках підвищення кваліфікації: патентних повірених, патентознавців, професійних оцінювачів прав на об'єкти інтелектуальної власності тощо.

Головним завданням державних інспекторів з питань інтелектуальної власності, є попередження правопорушень у сфері інтелектуальної власності.

Інспектори – це повноважні представники Держдепартаменту у всіх регіонах України. Вони вповноважені здійснювати планові й раптові перевірки суб'єктів господарювання, діяльність яких пов'язана з використанням об'єктів права інтелектуальної власності. При цьому державні інспектори співпрацюють з підрозділами правоохоронних і контрольних органів Міністерства внутрішніх справ, Державної податкової адміністрації та Державної митної служби України [5].

До структури системи правової охорони інтелектуальної власності необхідно віднести й ряд суспільних і недержавних організацій, діяльність яких спрямована на взаємодію авторів, **правовласників** і державних органів у питаннях правової охорони і захисту інтелектуальної власності.

У складі Академії правових наук створений НДІ інтелектуальної власності, це спеціалізована установа для проведення наукових досліджень у сфері інтелектуальної власності, розробки проектів законів у сфері інтелектуальної власності, підготовки експертних висновків з проблем інтелектуальної власності.

Всеукраїнська асоціація інтелектуальної власності має міжвідомчий характер. Вона сприяє доведенню основних проблем, що існують у сфері інтелектуальної власності, до відома законодавчої та виконавчої гілок влади.

На рис. 2 представлені також громадські організації, що безпосередньо переймаються питаннями інтелектуальної власності і з якими тісно співпрацює Держдепартамент.



Рисунок 2 – Структура державної системи правової охорони інтелектуальної власності

Важливу роль у функціонуванні системи правової охорони інтелектуальної власності відіграє інститут патентних повірених – представників у справах інтелектуальної власності, які є незалежними і діють на підставі Положення про представників у справах інтелектуальної власності. Патен-

тні повірені надають фізичним і юридичним особам послуги стосовно охорони прав інтелектуальної власності. Представляють їхні інтереси перед Державним департаментом інтелектуальної власності та установами, що входять у сферу його управління. Судовими органами, кредитними установами тощо.

За чинним законодавством саме через патентних повірених здійснюється закордонне патентування вітчизняних винаходів в іноземних державах і навпаки. Патентний повірений повинен бути фахівцем високого рівня в сфері патентного законодавства. Він має володіти не тільки належними діловими якостями, а й керуватися моральними засадами.

Патентний повірений має бути громадянином України, який:

- постійно проживає в Україні;
- має повну вищу освіту, а також повну вищу освіту в сфері охорони інтелектуальної власності;
- має не менше як п'ятирічний досвід практичної роботи в сфері охорони інтелектуальної власності;
- склав кваліфікаційні екзамени, пройшов атестацію та одержав свідоцтво на право займатися діяльністю патентного повіреного [10]

Товариство винахідників і раціоналізаторів України займається популяризацією винахідницької діяльності, надає винахідникам і раціоналізаторам посильну допомогу у їх діяльності.

Українська асоціація власників товарних знаків опікується інтересами власників [18].

4.2 Міжнародна система інтелектуальної власності

Основою міжнародної системи інтелектуальної власності є 21 угода. 15 з них регулюють правовідносини у сфері промислової власності та 6 – у сфері авторського права.

Найбільш важливими з них є:

- Паризька Конвенція про охорону промислової власності;
- Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків;
- Договір про патентну кооперацію (договір РСТ);
- Лісабонська угода про охорону місць походження та їх міжнародної реєстрації;
- Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів;
- Договір ВОІВ по авторському праву;
- Римська конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм та організацій мовлення тощо.

Адмініструє ці договори ВОІВ.

Головними завданнями ВОІВ є:

- поліпшення взаєморозуміння і розвиток співробітництва між державами в інтересах їх взаємної користі на основі поваги до їх суверенітету і рівності;

– заохочення творчої діяльності, сприяння охороні інтелектуальної власності в усьому світі;

– модернізація та підвищення ефективності адміністративної діяльності міжнародних угод, що створені у сфері охорони промислової власності, а також охорона літературних і художніх творів. Контроль за виконанням Угод здійснюють керівні органи ВОІВ.

Конвенція, що засновує ВОІВ, передбачає наявність чотирьох органів: Генеральної Асамблеї, Конференції, Координаційного комітету і Міжнародного бюро ВОІВ (секретаріату).

Генеральна Асамблея ВОІВ, членами якої є держави-члени ВОІВ за умови, що вони також є членами Асамблеї Паризького і (або) Бернського Союзів, а також Швейцарської Конфедерації – країни місця перебування ВОІВ, є верховним органом ВОІВ. На відміну від Генеральної Асамблеї, у Конференції беруть участь усі держави, що є членами ВОІВ. Членами Координаційного комітету є 72 країни, у тому числі Україна. Координаційний комітет – це виконавчий орган Генеральної Асамблеї і Конференції, що виконує консультативні функції.

Генеральна Асамблея і Конференція скликаються на чергові сесії кожні два роки, Координаційний комітет – щорічно. Виконавчим головою ВОІВ є Генеральний Директор, що обирається Генеральною Асамблеєю на шестирічний термін. Секретаріат ВОІВ має назву „Міжнародне бюро”. Секретаріат знаходиться в Женеві.

Членом ВОІВ може стати будь-яка держава – член Паризького або Бернського Союзів, а також будь-яка інша держава, що задовольняє хоча б одній з умов:

– є членом ООН, будь-якої пов’язаної з ООН спеціалізованої установи або членом МАГАТЕ;

– є стороною статуту Міжнародного суду;

– запрошено Генеральною Асамблеєю ВОІВ стати учасником Конвенції про установу ВОІВ.

– Крім системи міжнародних угод, які адмініструє ВОІВ, співробітництво країн у сфері інтелектуальної власності здійснюється в межах регіональних організацій, таких як:

– Європейська патентна організація (ЄПО);

– Євразійська патентна організація (ЄАПО);

– Африканська організація інтелектуальної власності (ОАРІ);

– Африканська регіональна організація промислової власності (ARIPO).

ВОІВ не наполягає на тому, щоб норми національних законів відповідали нормам міжнародних угод у сфері інтелектуальної власності. Але якщо країна приєдналася до міжнародної угоди, то у правовідносинах з іншими країнами вона повинна керуватися нормами цих угод [18].

ТЕМА 5. ПРАВОВА ОХОРОНА ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

5.1 Поняття, сутність та походження права

Термін “право” означає можливості, які має соціальний суб'єкт, тобто громадянин, а також систему правил соціальної поведінки.

Право – це система (сукупність) правових норм, що пов'язані між собою і утворюють єдине ціле – правову систему.

Право відноситься до нормативних систем суспільства, оскільки воно є специфічним регулятором соціальних відносин, за допомогою якого здійснюється і забезпечується державне управління суспільством.

Суть правової системи полягає в тому, що правові норми стосуються сфери свободи людини, способів та засобів її визначення, обмеження, звільнення від сваволі.

Отже, сутність права є свобода людини, але свобода не будь-яка, а певним чином визначена та забезпечена.

Свобода – це притаманні людині властивість і форма життя, що відображають її прагнення до самовираження, самореалізації, але це не означає, що свобода є можливість здійснення будь-яких діянь.

Дійсна свобода тісно пов'язана з необхідністю - об'єктивними законами розвитку суспільства. Вона реалізується на основі їх пізнання і у відповідності з ними.

Свобода виявляє себе в нормах права, суб'єктивних правах і обов'язках, правовідносинах. Тому в суспільстві створюються різноманітні механізми, які властивими їм засобами сприяють реалізації свободи суб'єктів чи протидіють правам свавілля. Одним із найважливіших механізмів є юридичне право.

Юридичне право – це система правових норм, що формують права й обов'язки, які встановлюються (санкціонуються), гарантуються й охороняються державою.

Правові норми відображаються у статтях нормативних актів, тобто в письмових юридичних документах. Вони характеризуються визначеністю, оскільки в них точно і повно формулюються правила поведінки.

Право тісно пов'язане з волею держави, її функціонуванням. Держава, її посадові особи, її органи встановлюють нові правила поведінки, санкціонують вже існуючі норми, гарантують виконання норм права, створюють для цього всі необхідні умови, в тому числі забезпечують відновлення порушених прав, примусове виконання обов'язків, покарання правопорушників.

Держава виникла з виникненням права власності, тобто з часів робото-власницького суспільного устрою. Свобода суб'єкта в суспільстві обумовлена матеріальними обставинами його життя, його відносинами з іншими суб'єктами, що тісно пов'язано з правом власності.

Отже, виникнення юридичного права пов'язане з утворенням держави як форми організації суспільства, як механізму забезпечення сталого існування і розвитку права. А право, в свою чергу, сприяє цілісності суспільства і здійсненню державної влади, воно впливає на суспільні відносини [5].

5.2 Мета охорони прав

Охорона, надана інтелектуальній власності законами України, сприяє збільшенню кількості раціоналізаторських пропозицій і винаходів, росту інвестицій, розвитку науково-дослідної діяльності, що приводить до технічного прогресу, поліпшення якості промислової продукції, підвищенню культурного рівня громадян.

Автор, що одержав охоронний документ, наприклад патент, відчуває себе впевнено, оскільки його права охороняються законом.

Закріплене охоронним документом присвоєння особистих (немайнових), а також майнових прав сприяє використанню об'єкта інтелектуальної власності і це, мабуть, єдиний спосіб отримання вигоди автором у результаті використання об'єкта інтелектуальної власності самостійно з одержанням переваг над конкурентами чи шляхом дозволу третім особам використовувати об'єкт інтелектуальної власності за ліцензійні платежі.

Часто охорону інтелектуальної власності ототожнюють з її захистом і користуються терміном „захист прав інтелектуальної власності”. Поняття „охорона” і „захист” мають різне наповнення. Підставою для цього служить те, що ці дві дії повинні бути розділені, тому що, по-перше, вони мають різні цілі, а, по-друге, здійснюються різними організаційними структурами. Охороною (оформленням прав з видачею охоронного документа) займаються патентні відомства, а захистом (у випадку порушення цих прав) – адміністративні і судові органи [18].

5.3 Охорона прав на об'єкти промислової власності

В Україні встановлена єдина форма правової охорони винаходів, корисних моделей і промислових зразків – патент.

Патент – це юридичний документ, виданий заявнику на винахід, корисну модель чи промисловий зразок, що відповідає умовам патентоспроможності і підтверджує авторство, пріоритет і право власності на зазначені об'єкти.

Охорона прав на винаходи, корисні моделі і промислові зразки регламентуються законами України: „Про охорону прав на винаходи і корисні моделі”, „Про охорону прав на промислові зразки”, а також низкою підзаконних актів: положень, правил, інструкцій, що розроблені Державним департаментом інтелектуальної власності [8].

5.4 Об'єкт винаходу (корисної моделі) та ознаки, що застосовуються для його характеристики

Винахід – це технологічне (технічне) вирішення, що відповідає умовам патентоздатності (новизні, винахідницькому рівню та промисловій придатності).

Паризька конвенція про охорону промислової власності в п. 2 ст. 1 серед об'єктів права інтелектуальної власності визначає корисні моделі.

Правова охорона корисних моделей передбачена в 64 країнах світу. Майже всі країни Європейського Союзу, крім Великобританії, Швеції і Люксембургу, надають правову охорону корисним моделям. Не визнають і не надають правову охорону корисним моделям на своїй території такі промислові гіганти як США й Канада.

Законодавство України визнає корисну модель об'єктом права інтелектуальної власності, але на відміну від винаходу корисна модель повинна бути тільки новою й придатною для промислового використання.

Об'єктом винаходу може бути:

- продукт (пристрій, речовина, штам мікроорганізму, культура клітини рослини і тварини);
- спосіб;
- застосування раніше відомого продукту чи способу за новим призначенням [8].

5.4.1 Об'єкт винаходу (корисної моделі) – пристрій

До пристроїв як об'єктів винаходів (корисних моделей) належать машини, механізми, прилади тощо.

Пристрій як матеріальний об'єкт характеризується:

- наявністю конструктивних елементів (деталей, вузлів тощо);
- зв'язками між конструктивними елементами;
- формою виконання зв'язків між конструктивними елементами;
- взаємним розташуванням конструктивних елементів;
- формою виконання елементів або пристрою в цілому;
- параметрами та іншими характеристиками елементів та їх зв'язком;
- матеріалом, з якого виготовлено елемент або пристрій в цілому;
- середовищем, що виконує функцію елемента [8].

5.4.2 Об'єкт винаходу – речовина

До речовин як об'єктів винаходу належать:

- індивідуальні хімічні сполуки;
- композиції (сполуки, суміші, розчини, сплави тощо);
- продукти ядерного перетворення.

Ознаками індивідуальних хімічних сполук є якісний та кількісний склад, зв'язок між атомами та їх взаємне розміщення в молекулі.

Для характеристики композицій використовують:

- якісний склад, тобто інгредієнти, що входять до композиції;
- кількісний (вміст інгредієнтів) склад;
- структуру композиції (порошок, гранули, кристали тощо);
- структуру окремих інгредієнтів (волокно, порошок, гель тощо).

Для характеристики речовин, одержаних шляхом ядерного перетворення, використовують:

- якісний (ізотопний) склад елемента;
- кількісний склад (число протонів і нейтронів);
- основні ядерні характеристики (період напіврозпаду, тип і енергію випромінювання) [8].

5.4.3 Об'єкт винаходу – спосіб

До способів як об'єктів винаходів належать процеси виконання дій над матеріальним об'єктом за допомогою матеріальних об'єктів.

Спосіб як об'єкт винаходу характеризується лише діями над матеріальними об'єктами (сировиною, заготовкою тощо), які виконуються в певному часовому порядку.

Для характеристики способу використовуються такі ознаки:

- наявність дії або сукупності дій;
- порядок виконання таких дій у часі (послідовно, одночасно, в різних сполученнях тощо);
- умови виконання дій:
 - а) режим;
 - б) використання речовин (вихідної сировини, реагентів, каталізаторів тощо);
 - в) пристроїв (пристосувань, інструментів, обладнання тощо);
 - г) штамів мікроорганізмів;
 - д) культивованих клітин рослин чи тварин [8].

5.4.4 Об'єкт винаходу – застосування раніше відомого продукту чи способу за новим призначенням

Згідно з п.2 ст. 6 Закону України „Про охорону прав на винаходи і корисні моделі” із змінами і доповненнями, внесеними Законом України від 1 червня 2000 року № 1771-III одним з об'єктів винаходу, на які поширюється правова охорона, є „застосування відомого раніше продукту (пристрою, речовини, штаму мікроорганізму, культур клітин рослин і тварин) або способу за новим призначенням”.

Для характеристики відомих раніше пристрою, способу, речовини, штаму за новим призначенням використовуються такі ознаки:

- короткий опис застосовуваного об'єкта, достатній для його ідентифікації;
- зазначення нового призначення [6].

5.5 Об'єкти, що не визнаються винаходами

Згідно з п. 3 ст. 6 Закону не можуть одержати правову охорону як винаходи:

- відкриття, наукові теорії та математичні методи;
- методи організації та управління господарством;
- плани, умовні позначення, розклади, правила;
- методи виконання розумових операцій;
- комп'ютерні програми;
- результати художнього конструювання;
- топографії інтегральних мікросхем;
- сорти рослин і породи тварин тощо.

Правова охорона не може бути надана винаходу (корисній моделі), який (яка) суперечить суспільним інтересам, принципам гуманності і моралі [8].

5.6 Вимоги до заявки на винахід (корисну модель)

Заявка – сукупність документів, необхідних для прийняття Укрпатентом, рішення про видачу патенту на винахід (корисну модель).

Юридичні вимоги до заявки на видачу патенту стосуються чотирьох аспектів. Це:

- вимоги до змісту документів заявки. Під змістом розуміється та інформація, яка повинна бути подана в цих документах;
- вимоги до „фізичного” боку заявки. Це стосується питання про те, як слід подати зміст заявки, наприклад, якими повинні бути формат і структура документа заявки і як повинні бути розміщені текст і креслення;
- вимоги для випадку, коли заявляється пріоритет більш ранньої заявки на той самий винахід. Наприклад, коли іноземний заявник просить взяти до уваги, що він уже подав заявку на видачу патенту на той самий винахід в іншій країні, тому дата подання більш ранньої заявки визначає дату пріоритету заявки в Україні;
- вимога згідно сплати збору до подання заявки. Документ про сплату збору повинен надійти до Укрпатенту разом із заявкою або протягом двох місяців після дати подання заявки. Зазначений строк може бути продовжений, але не більше ніж на шість місяців. За продовження строку сплачується збір. Без сплати заявочного збору заявка не розглядається.

Згідно з п. 4 ст. 12 Закону заявка на винахід повинна стосуватися одного або групи винаходів, пов'язаних єдиним винахідницьким задумом.

Вимога єдності винаходу визнається дотриманою, якщо:

- заявка стосується одного винаходу, тобто одного продукту чи способу;
- заявка стосується одного винаходу, який охарактеризований з розвитком або уточненням окремих конкретних варіантів його здійснення, що не супроводжується зміною чи вилученням окремих ознак, наведених у незалежному пункті формули;
- заявка стосується групи винаходів, які пов'язані єдиним винахідницьким задумом, а саме:
 - а) один із винаходів призначений для одержання (виготовлення) іншого, наприклад, пристрій, речовина або штам та спосіб його одержання, виготовлення;
 - б) один із винаходів призначений для здійснення іншого, наприклад, спосіб і пристрій для здійснення способу;
 - в) один із винаходів призначений для використання іншого (в іншому), наприклад, спосіб і речовина, яка призначена для використання в способі;
 - г) винаходів однакового призначення, які забезпечують одержання одного й того технічного результату принципово одним і тим шляхом (варіанти).

Заявка на корисну модель повинна стосуватися однієї корисної моделі.

Вимога єдності корисної моделі визнається дотриманою, якщо:

- заявка стосується однієї корисної моделі, тобто одного пристрою;
- заявка стосується однієї корисної моделі, яка охарактеризована з розвитком або уточненням окремих конкретних варіантів її здійснення, що не супроводжується зміною чи вилученням окремих ознак, наведених в незалежному пункті формули [7].

5.7 Склад та зміст документів заявки на видачу патенту на винахід (корисну модель)

Заявка повинна містити:

- заяву про видачу патенту України на винахід ;
- опис винаходу (корисної моделі);
- формулу винаходу (корисної моделі);
- креслення (якщо на них є посилання в описі);
- реферат;
- документ про сплату збору за подання заявки на винахід (корисну модель) [8].

5.7.1 Заява про видачу патенту (корисної моделі)

Заява про видачу патенту заповнюється згідно з п. 6.1 Правил складання та подання заявки на видачу патенту України на винахід (корисну модель) (далі – Правила).

5.7.2 Загальні вимоги до опису винаходу (корисної моделі)

Згідно з Правилами (п. 6.2), опис повинен підтверджувати обсяг правової охорони, визначений формулою винаходу (корисної моделі) і настільки ясно і повно розкривати суть винаходу (корисної моделі), щоб його міг здійснити фахівець у зазначеній галузі.

Опис починається із зазначення індексу рубрики діючої редакції Міжнародної патентної класифікації (МПК), до якої належить винахід (корисна модель) і містить такі розділи:

- назва винаходу (корисної моделі);
- галузь техніки, до якої належить винахід (корисна модель);
- рівень техніки;
- суть винаходу (корисної моделі);
- перелік фігур креслень (якщо на них є посилання в описі);
- відомості, які підтверджують можливість здійснення винаходу (корисної моделі).

5.7.3 Назва винаходу (корисної моделі)

Назва винаходу (корисної моделі) характеризує його (її) призначення, відповідає суті винаходу (корисної моделі) і, як правило, близька до назви відповідної рубрики МПК.

Вимоги до назви винаходів викладені в п. 6.2.1 Правил [6].

5.7.4 Індекс рубрики Міжнародної патентної класифікації (МПК)

Патентні документи класифікуються за технічними галузями відповідно до єдиної Міжнародної патентної класифікації, що значно полегшує пошук потрібної інформації.

МПК дозволяє здійснити уніфіковану в міжнародному масштабі класифікацію патентів на винаходи (корисні моделі). На основі МПК індексується, комплектується і систематизується патентна документація більшості країн світу.

МПК охоплює усі галузі знань, об'єкти яких можуть мати правову охорону. Класифікаційна схема МПК поділена на 8 розділів.

Розділи позначені прописними буквами латинського алфавіту:

- А – Задоволення життєвих потреб людини;

- В – Різні технологічні процеси; транспортування;
- С – Хімія; металургія;
- Д – Текстиль; папір;
- Е – Будівництво; гірнича справа;
- F – Механіка; освітлення, опалювання; двигуни і насоси; зброя і боєприпаси; вибухові роботи;
- G – Фізика;
- H – Електрика.

Розділи, в свою чергу, поділяються на класи. Подальше подрібнення здійснюється в напрямі диференціації тематики класу за принципом ієрархічного підпорядкування на підкласи, які позначаються також великими латинськими літерами. Підкласи в свою чергу складаються з груп та підгруп.

Повний класифікаційний індекс складається з комбінації символів, що використовуються для позначення розділу, класу, підкласу і основної групи або підгрупи.

Наприклад: F16K47/02 – дросель з регулятором, що означає:

- розділ F – механіка; освітлення; опалення; двигуни і насоси; зброя і боєприпаси, вибухові роботи;

- клас F16 – вузли і деталі машин; загальні способи і пристрої, які забезпечують нормальну експлуатацію машин і установок; теплоізоляція взагалі;

- підклас F16K – клапани; крани; задвижки; поплавки для приведення їх в дію; вентиляційні пристрої або пристрої для аерації;

- основна група 47/00 – пристосування в клапанах для гасіння гідравлічних ударів;

Підгрупа 47/02 – для запобігання гідравлічних ударів і шумів.

5.7.5 Галузь техніки, до якої належить винахід (корисна модель)

У цьому розділі зазначають галузь техніки, до якої належить винахід (корисна модель), а також галузь застосування винаходу (корисної моделі).

Допускається зазначення кількох галузей техніки, до яких належить винахід (корисна модель).

5.7.6 Рівень техніки

Даний розділ опису обґрунтовує те твердження, що жодне з відомих джерел (патентних або інших) не містить засіб того ж призначення, що дозволяє отримати необхідний технічний результат.

У цьому розділі наводять дані про відомі заявнику аналоги винаходу (корисної моделі) з виділенням серед них аналога, найбільш близького за сукупністю ознак до винаходу (корисної моделі), (прототипу).

Аналог винаходу (корисної моделі) – це засіб того ж призначення, який відомий з джерел, що стали загальнодоступними до дати пріоритету винаходу (корисної моделі) і характеризується сукупністю ознак, подібних до сукупності суттєвих ознак винаходу (корисної моделі).

Ознаки належать до суттєвих, якщо вони впливають на технічний результат, якого можна досягти, тобто перебувають у причинно-наслідковому зв'язку із зазначеним результатом.

Після характеристики аналогів і прототипу наводяться бібліографічні дані джерела інформації, де він описаний [8].

5.7.7 Суть винаходу (корисної моделі)

У цьому розділі опису детально розкривають задачу, на вирішення якої спрямовано винахід (корисну модель), що заявляється, і вказують технічний результат, якого можна досягти при здійсненні винаходу (корисної моделі).

Суть винаходу (корисної моделі) визначається сукупністю суттєвих ознак, достатніх для досягнення технічного результату, який забезпечує винахід (корисна модель).

У цьому ж розділі зазначають всі суттєві ознаки, що характеризують винахід (корисну модель), з виділенням ознак, які відрізняють його від прототипу, та з поділом останніх на ознаки, достатні у всіх випадках, на які поширюється обсяг правової охорони, і ознаки, що характеризують винахід (корисну модель) лише в окремих випадках, а саме в конкретних формах виконання чи в особливих умовах його використання.

При розкритті причинно-наслідкового зв'язку між сукупністю ознак винаходу і технічним результатом, якого можна досягти, необхідно показати, яким чином нові (відрізняльні) ознаки при взаємодії з відомими ознаками забезпечують виявлення нових технічних властивостей винаходу (корисної моделі), розкрити характер виявлення цих властивостей та зазначити технічний результат як наслідок виявлення цих властивостей [6].

5.7.8 Перелік фігур креслень

У цьому розділі опису наводиться перелік усіх фігур графічних зображень, наводяться стислі пояснення того, що зображено на кожній з них.

Фігури нумеруються арабськими цифрами. Якщо суть винаходу (корисної моделі) пояснюють інші ілюстративні матеріали (наприклад, фотографії), то необхідно дати стисле пояснення їх змісту [6].

5.7.9 Відомості, які підтверджують можливість здійснення винаходу (корисної моделі)

У цьому розділі опису необхідно показати, що винахід (корисна модель), що заявляється, може бути здійснений за допомогою описаних безпосередньо в заявці або відомих до дати пріоритету засобів.

У цьому розділі опису наводяться приклади здійснення винаходу з наведенням засобів (приспосувань, що використовуються для цього, приладів, матеріалів і т. ін.).

Характер відомостей, що наводяться в цьому розділі опису, залежить від виду об'єкта винаходу (корисної моделі): продукт (пристрій, речовина, штам мікроорганізму, культура клітин рослин і тварин); спосіб; застосування раніше відомого продукту чи способу за новим призначенням [6].

5.8 Формула винаходу (корисної моделі)

Формула винаходу (корисної моделі) – це стисла словесна характеристика технічної суті винаходу, що містить сукупність його (її) суттєвих ознак, які достатні для досягнення зазначеного заявником технічного результату.

Формула винаходу викладається у вигляді одного речення і складається з двох частин (обмежувальної та **відрізняльної**), відділених одна від одної виразом „який (яка, яке) відрізняється тим, що”.

Формула може складатися у вигляді одного пункту (одноланкова формула), або у вигляді двох і більше пунктів (багатоланкова формула).

Формулу винаходу (корисної моделі) застосовують для характеристики технічної суті одного винаходу (корисної моделі) сукупністю суттєвих ознак, які не мають розвитку чи уточнення стосовно окремих випадків його виконання або використання. Одноланкова формула винаходу складається з одного незалежного пункту. Він характеризує винахід сукупністю його ознак, що визначає обсяг правової охорони, і викладається у вигляді логічного визначення об'єкта винаходу.

До незалежного пункту формули винаходу включають загальні суттєві ознаки винаходу, кожна з яких необхідна у всіх випадках виконання чи використання винаходу, а всі разом узяті достатні для одержання технічного результату, що виявляється у всіх випадках, на які поширюється обсяг правової охорони.

Обмежувальна частина формули починається з назви винаходу (корисної моделі), зазначеного в заяві і описі. Після назви до незалежного пункту формули винаходу (корисної моделі) включається сукупність спільних для об'єкта, що заявляється і прототипу ознак (відомі ознаки).

Відрізняльна частина формули винаходу (корисної моделі) містить суттєві ознаки, що відрізняють об'єкт від прототипу (нові ознаки).

Багатоланкова формула складається з кількох пунктів (ланок). У багатоланковій формулі розрізняють незалежні пункти, тобто пункти, що мають самостійне правове значення, і залежні пункти, що не мають такого значення.

До залежного пункту формули винаходу (корисної моделі) включають суттєві ознаки, що уточнюють сукупність ознак, зазначену у незалежному пункті формули винаходу, у тому числі шляхом розвитку чи уточнення окремих ознак цієї сукупності, та необхідні лише в окремих випадках, у конкретних формах виконання винаходу або при особливих умовах його використання [8].

5.9 Креслення та інші ілюстративні матеріали

Креслення та інші ілюстративні матеріали подають у вигляді графічних зображень (власне креслень, графіків, схем, діаграм, малюнків тощо), фотографій, таблиць.

У правому верхньому куті кожного аркуша ілюстративних матеріалів зазначають назву винаходу (корисної моделі), а в правому нижньому куті – прізвище (прізвища) та ініціали винахідника (винахідників) [8].

5.10 Реферат

Реферат є скороченим викладом змісту опису винаходу (корисної моделі), який включає:

- назву винаходу (корисної моделі);
- характеристику галузі техніки, якої стосується винахід, і галузь його застосування;
- характеристику суті винаходу (корисної моделі), яку характеризують шляхом вільного викладу формули;
- технічний результат винаходу (корисної моделі).

Текст реферату друкується на окремому аркуші і без абзаців [8].

5.11 Документи, що додаються до заявки

До заявки додають документ, що підтверджує сплату збору за подання заявки Діловодство за заявкою не проводиться до надходження зазначених документів. У встановленому розмірі, та документ, що підтверджує право заявника на зменшення розміру збору, якщо таке право у заявника є. Ці документи подають разом із заявкою або протягом двох місяців від дати подання заявки [8].

5.12 Правова охорона засобів індивідуалізації товарів і послуг

Правова охорона цих об'єктів промислової власності здійснюється на основі законів України:

- „Про охорону прав на знаки для товарів і послуг”;
- „Про охорону прав на зазначення походження товарів”;
- відомчими нормативними актами.

Знаки для товарів і послуг – це зареєстровані у встановленому порядку позначення, завдяки яким товари і послуги одних осіб відрізняються від однорідних товарів і послуг інших осіб.

Право власності на знаки для товарів і послуг засвідчується свідоцтвом на знак для товарів і послуг.

Термін дії свідоцтва становить 10 років від дати подачі заявки до Установи і продовжується за клопотанням власника свідоцтво щораз на 10 років. Термін дії свідоцтва може бути припинений у випадках, аналогічних таким для патенту на винаходи [10].

ТЕМА 6. ПРАВОВА ОХОРОНА НЕТРАДИЦІЙНИХ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

6.1 Правова охорона сортів рослин

Охороняються Законом України „Про охорону прав на сорти рослин” (2001 р.). Охоронним документом, що закріплює права суб'єктів права на сорт рослин, є патент.

Урядовий орган державного управління, що діє у складі центрального органу вищої виконавчої влади з питань сільського господарства і продовольства, на підставі позитивного рішення експертного органу за результатами експертизи на патентоспроможність сорту, здійснює державну реєстрацію сорту, вносячи його до державного Реєстру сортів України. Після реєстрації сорту Урядовий орган протягом одного місяця видає авторові (авторам) свідоцтво про авторство на сорт, а заявникові – патент.

Термін дії патенту становить 25 років від дати надходження заявки. Для сортів деревних, чагарникових культур – 30 років [5].

6.2 Правова охорона топографій інтегральних мікросхем

Ці права охороняються Законом України „Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем” (1997 р.).

Об'єкт охорони – топографія інтегральних мікросхем – це зафіксоване на матеріальному носії просторово-геометричне розміщення сукупності елементів інтегральної мікросхеми і з'єднань між ними.

Охоронним документом, що підтверджує реєстрацію установою топографії інтегральних мікросхем і засвідчує право власності на дану топографію, є свідоцтво. Реєстрація здійснюється шляхом занесення Установою топографії до Державного реєстру України топографій інтегральних мікросхем. Свідоцтво діє протягом 10 років від дати подачі заявки в Установу чи від дати першого використання топографії [5].

6.3 Правова охорона раціоналізаторських пропозицій

Джерелом охорони раціоналізаторських пропозицій є „Тимчасове положення про правову охорону об’єктів промислової власності і раціоналізаторських пропозицій”, затверджене Указом Президента України від 18 вересня 1992 року. Порядок оформлення прав на раціоналізаторську пропозицію регламентований „Методичними рекомендаціями про порядок складання, подачі і розгляди заяви на раціоналізаторську пропозицію”, затверджена наказом Державного патентного відомства України від 27 квітня 1995 року.

Новий Цивільний кодекс України, який набрав чинності з 1 січня 2004 року дає більш розширене, у порівнянні з попередньою редакцією, тлумачення поняття раціоналізаторської пропозиції. Це визнана юридичною особою пропозиція, що містить технологічне (технічне) або організаційне рішення у будь-якій сфері її діяльності [5].

6.4 Правова охорона комерційної таємниці

Комерційна таємниця (ноу-хау) являє собою технічну, комерційну, організаційну чи будь-яку іншу інформацію, здатну підвищити ефективність виробництва чи будь-якої іншої соціально доцільної діяльності, або забезпечити будь-який інший позитивний ефект. Тому, власник ноу-хау, безумовно, має право на захист її від неправомірного використання.

Незважаючи на високу і безупинно зростаючу значимість цього об’єкта інтелектуальної власності, відсутня його пряма правова охорона. В даний час немає закону України про охорону ноу-хау. Основною перешкодою для розробки закону є те, що інформація про ноу-хау внаслідок її конфіденційності не підлягає реєстрації. З цієї причини охоронних документів на неї ніхто не видає. До того ж виявити неправомірне використання такої інформації майже неможливо, установити порушення і порушника дуже складно.

Частково правова охорона ноу-хау може бути здійснена в рамках законів України „Про інформацію” і „Про науково-технічну інформацію” у частині, що стосується нерозкритої інформації. Однак варто мати на увазі, що нерозкрита інформація може бути об’єктом правової охорони доти, поки вона зберігає свою конфіденційність. Охорона такої інформації може

здійснюватися шляхом застосування заходів, що гарантують збереження її конфіденційності. Умови конфіденційності, зокрема, можуть охоронятися договором [5].

ТЕМА 7. ПРАВОВА ОХОРОНА ОБ'ЄКТІВ АВТОРСЬКОГО ПРАВА І СУМІЖНИХ ПРАВ

7.1 Джерела прав

Авторські права і суміжні права охороняються Законом України „Про авторське право і суміжні права”. Цей закон охороняє особисті (не-майнові) і майнові права авторів і їхніх правонаступників, пов'язані зі створенням і використанням творів науки, літератури і мистецтва (авторське право), а також прав виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення (суміжні права). Крім того, немайнові і майнові права власників авторського права і суміжних прав охороняються іншими законами України, а саме:

- Про інформацію (1992);
- Про друковані засоби масової інформації в Україні (1992);
- Про науково-технічну інформацію (1993);
- Про збереження і розвиток народних художніх промислів України в ринкових умовах (1993);
- Про телебачення і радіомовлення (1993);
- Про захист інформації в автоматизованих системах (1994);
- Про наукову і науково-технічну експертизу (1995);
- Про інформаційні агентства (1995);
- Про рекламу (1996);
- Про видавничу справу (1997);
- Про систему суспільного телебачення і радіомовлення в Україні (1997);
- Про державну підтримку засобів масової інформації і соціальний захист журналістів (1997);
- Про професійних творчих працівників і творчі союзи (1997);
- Про кінематографію (1998) тощо.

Це питання знайшло своє відображення також в Конституції України, указах Президента України, постановах Кабінету Міністрів України, у ряді постанов Верховної Ради України і нормативних актах Українського агентства з авторських і суміжних прав (УААСП).

За загальним правилом, твір може бути використаний третіми особами тільки з дозволу власника авторського права. Найбільш поширеними є права:

- копіювати чи іншим способом відтворювати твір;
- здійснювати звукозапис виконання твору;

- виконувати перед публікою твори, зокрема, музичні, драматичні чи аудіовізуальні;
- здійснювати публічний показ творів по радіо чи телебаченню, іншими способами трансляції;
- переводити на іншу мову літературні твори;
- здійснювати прокат, особливо творів, записаних на фонограму і комп'ютерні програми;
- екранізувати твори і, зокрема, створювати на їхній основі аудіовізуальні твори.

На відміну від промислової власності, де автори одержують охоронні документи у формі патентів чи свідоцтв і де існують строгі процедури для цього, оформлення прав на об'єкти авторського права і суміжних прав не настільки формалізовано. Авторські права охороняються договірним правом [18].

7.2 Форма охорони

Одна з форм охорони полягає в тому, що власник авторського права для оповіщення про свої права може використовувати знак охорони авторського права, що міститься на кожному примірнику твору і складається з латинської букви © в колі, імені (найменування) власника авторського права і року першого опублікування твору. Наприклад: © Донбаська державна машинобудівна академія, 2007.

Власник авторського права для одержання свідоцтва про авторство на оприлюднений твір, у будь-який час протягом терміну охорони авторського права може його зареєструвати в офіційних державних реєстрах.

Державна реєстрація здійснюється відповідно до встановленого порядку УААСП, що складає і періодично видає каталоги всіх реєстрацій. Після реєстрації прав, автору видається свідоцтво.

При виникненні суперечки реєстрація визнається судом як юридична презумпція авторства, тобто вважається дійсною, якщо в судовому порядку не буде доведено інше.

Варто враховувати ту обставину, що авторське право на твір, створений за договором з автором, який працює за наймом, належить автору. А от виключне право на використання такого твору належить особі, з якою автор знаходиться у трудових відносинах (роботодавцю), якщо інше не передбачено договором [5].

7.3 Термін охорони прав авторів

Охорона майнових прав авторів на Україні діє протягом всього життя автора і 70 років після його смерті. Дія терміну охорони починається з першого січня року, що настає за роком, у якому мали місце юридичні факти.

Безстроково охороняються законом право авторства, право на ім'я і право протидіяти перекрученню чи іншій зміні твору чи будь-якому іншому зазіханню на твір, що може завдати шкоди честі і репутації автора [5].

7.4 Охорона суміжних прав

Закон України „Про авторське право і суміжні права” охороняє суміжні права виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення. Охорона суміжних прав здійснюється без збитку охороні творів авторським правом.

Оформлення суміжних прав не вимагає виконання будь-яких формальностей. Виробники фонограм і виконавці для оповіщення про свої права можуть на всіх примірниках фонограм чи на їхніх упаковках проставляти знак охорони суміжних прав, що складається з латинської літери „R” у колі, імені (найменування) власника суміжних прав і року першої публікації фонограми. Наприклад: Aprelevka Sound Production, 1995.

Особисті права виконавців охороняються безстроково. Майнові права виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення охороняються протягом 50 років. Термін охорони починається з першого січня року, що настає за роком, у якому мали місце юридичні факти (перше виконання, перше опублікування, перша передача) [5].

ТЕМА 8. ОХОРОНА ПРАВ НА ОБ'ЄКТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЗА КОРДОНОМ

8.1 Охорона прав на об'єкт промислової власності (патентування)

Законодавство України, як і будь-якої іншої країни, регулює відносини в сфері промислової власності тільки своєї країни. Тому патент, отриманий в Україні, має силу тільки на території України. Якщо ж заявник хоче одержати правову охорону в інших країнах, він повинен одержати її в кожній з цих країн.

Будь-який громадянин України має право запатентувати винахід, корисну модель, промисловий зразок у зарубіжних державах. До подачі заявки на одержання охоронного документа за кордоном заявник зобов'язаний подати заявку до Укрпатенту та інформувати його про свій намір здійснити таке патентування. Якщо протягом трьох місяців від дати подачі заявки не надійде заборона на патентування, то заявка може бути подана у відповідний орган зарубіжної держави. При цьому, якщо патентування винаходу здійснюється за процедурою Договору про патентну кооперацію (РСТ), то

міжнародна заявка подається до Укрпатенту. Патентування за кордоном здійснюється, як правило, через посередника – патентного повіреного України.

Кожний громадянин України також має право зареєструвати знак для товарів і послуг в зарубіжній державі.

При реєстрації знака в зарубіжних державах відповідно до Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію знаків, однією з умов є подача заявки через власне національне відомство.

При патентуванні за кордоном слід додержуватися норм міжнародних угод у сфері промислової власності, до яких приєдналася Україна [5].

8.2 Охорона прав на об'єкти авторського права і суміжних прав

Охорона авторських прав за кордоном здійснюється у відповідності до Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів (1886 р.), до якої приєдналася Україна у жовтні 1995 року.

Принцип незалежності охорони полягає в тому, що охорона надається в країнах-учасницях незалежно від наявності охорони в країнах походження твору.

Міжнародно-правова охорона суміжних прав здійснюється на підставі Римської конвенції 1961 року. За цією Конвенцією охороняються права виконавців (протидія фіксації та прямій передачі в ефір чи доведенню до загального відома їх виконань без їх згоди), права виробників фонограм (дозволяти чи забороняти відтворення фонограм, а також ввезення та розповсюдження примірників без їхнього дозволу), права організацій мовлення (дозволяти чи забороняти ретрансляцію, фіксацію і відтворення їхніх програм [5]).

ТЕМА 9. ПЕРЕДАЧА ПРАВ НА ОБ'ЄКТИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ (ЛІЦЕНЗУВАННЯ)

9.1 Суть торгівлі ліцензіями

В умовах ринкової економіки результати інтелектуальної діяльності людини при обміні виступають як товар, що може бути об'єктом комерційної угоди. Комерційна угода здійснюється у виді ліцензійного договору на передачу прав на об'єкт інтелектуальної власності.

При торгівлі правами на ОІВ під ліцензією розуміється дозвіл, у відповідності з яким одна особа – власник виключних прав на ОІВ – ліцензіар надає іншій зацікавленій особі – ліцензіатові виключне чи невиключне право на використання цього об'єкта.

Торгівля ліцензіями – один з найбільш ефективних засобів поширення нововведень у різних галузях виробництва. Вона забезпечує прискорення науково-технічного і соціального розвитку суспільства [5].

9.2 Види ліцензій

Ліцензії підрозділяються як за обсягом переданих прав, так і за умовами надання прав. За обсягами переданих прав ліцензії поділяються на три види:

- невиключна (проста) ліцензія;
- виключна ліцензія;
- повна ліцензія.

Невиключна (проста) ліцензія надає ліцензіатові право використовувати ліцензію на території і протягом часу, обговорених у ліцензійному договорі. При цьому ліцензіар залишає за собою право використовувати переданий об'єкт у власному виробництві, а також надавати ліцензії іншим ліцензіатам.

Виключна ліцензія надає ліцензіатові монопольне право використовувати предмет ліцензії на погоджених умовах (термінах, території). При цьому ліцензіат має право надавати ліцензії на використання предмета ліцензії третім особам без обмеження права ліцензіара за первісною угодою.

Повна ліцензія надає ліцензіатові найбільш широкий обсяг прав. За ліцензійним договором ліцензіатові надаються усі права на використання об'єкта інтелектуальної власності, що є предметом ліцензії, без обмеження території і на весь термін дії охоронного документа. Варто мати на увазі, що при продажу повної ліцензії власником охоронного документа все ж залишається ліцензіар [18].

9.3 Ліцензійні договори

Ліцензійний договір містить у собі елементи двох класичних договорів: договору купівлі-продажу і договору оренди. Однак ОІВ, чи охоронні документи на них, не слід розглядати як речі, а право на ОІВ – як речове право в його класичному розумінні. Дійсно, власник матеріального об'єкта, наприклад, автомобіля, може продати його тільки один раз. У той же час власник винаходу зможе продати кілька ліцензій на один і той же винахід. При продажу повної ліцензії власник цілком позбавляється права на використання винаходу і не може більше продавати його. Ця угода схожа на класичний варіант купівлі-продажу. При продажі невиключної ліцензії ліцензіар надає право монопольно використовувати предмет ліцензії протягом зазначеного в ліцензійному договорі терміну; після закінчення цього терміну усі права повертаються до ліцензіара. Такий договір схожий на класичний договір оренди.

У ліцензійному договорі мова йде, насамперед, про торгівлю правами. У цьому полягає особливість об'єктів ліцензій на ринку і виявляється економічна сутність ліцензійних договорів.

Таким чином, ліцензійний договір варто вважати договором особливого роду, що з'єднує в собі умови різних видів договорів: купівлі-продажу, оренди, про надання послуг, інвестування капіталу, позики, співробітництва.

Термін дії ліцензійних договорів. При виборі терміну дії ліцензійних договорів звичайно враховують:

- умови конкурентних пропозицій;
- умови платежів за передбачуваним договором;
- можливий термін морального старіння переданої розробки;
- можливості партнерів по термінах постачань технічної документації і спеціального устаткування, монтажу і налагодженню;
- наявність правової охорони;
- умови договору про передачу удосконалень;
- час, необхідний на освоєння ліцензійної продукції;
- зацікавленість ліцензіата в більш короткому терміні дії договору при комбінованих платежах.

Міжнародна практика ліцензійної торгівлі свідчить про те, що термін дії ліцензійного договору, як правило, не перевищує 10 років від дати вступу його в силу [18].

9.4 Порядок укладання ліцензійних договорів

Зміст ліцензійного договору звичайно не регламентується. Відповідно до національного законодавства ліцензійний договір вважається дійсним, якщо він складений у письмовому виді і підписаний сторонами. Ліцензійний договір набуває чинності у відношенні іншої особи лише після його реєстрації в Установі у випадку передачі майнових прав і у випадку примусової ліцензії.

Ліцензіар готує проект ліцензійного договору заздалегідь і передає його потенційному ліцензіатові в ході попередніх переговорів. Важливо, щоб до одержання повної гарантії про наміри потенційного ліцензіата ліцензіар виконав такі дії:

- підписав протокол про наміри;
- уклав договір про конфіденційність;
- розробив проект ліцензійної угоди;
- підготував альтернативні пропозиції для обговорення з потенційним партнером;
- розробив детальний проект ліцензійного договору.

Ні в якому разі не слід ігнорувати укладання договору про конфіденційність до початку переговорів. У разі відсутності такого договору потенційний ліцензіат після одержання інформації, у тому числі конфіденційної, може припинити переговори [18].

9.5 Ліцензійні платежі

Оскільки більшість ліцензійних угод пов'язана з комерційною діяльністю, то вони передбачають виплату визначеної грошової суми ліцензіарові за передані права на використання об'єктів інтелектуальної власності.

Розрізняють три основних види ліцензійних платежів:

- роялті;
- паушальний;
- комбінований.

Роялті – це вид платежів, що ліцензіат виплачує ліцензіарові протягом усього терміну дії угоди рівними долями.

Паушальний платіж – передбачає виплату винагороди до початку масового випуску продукції, зафіксованої угоді. До паушальної форми оплати звертаються звичайно у випадках, коли в країні ліцензіата хитке положення або немає ясності в питанні патентування винаходу, що складає основу ліцензії.

Комбінований платіж передбачає виплату ліцензіарові частини винагороди ще до початку виробництва і збуту продукції, частина винагороди, що залишається, виплачується у формі роялті після постановки продукції на виробництво [10].

9.6 Передача прав за авторськими договорами

За ліцензійними договорами, як правило, передаються права на об'єкти промислової власності.

Якщо автор передає іншій особі свої майнові права на використання об'єкту авторського права, то укладається авторський договір.

Розрізняють такі види авторських договорів:

- договір про видання та перевидання творів в оригіналі (видавничий договір);
- договір про публічне виконання неопублікованих творів;
- договір про використання неопублікованого твору в кінофільмі, на радіо чи в телевізійній передачі;
- договір про створення твору образотворчого мистецтва з метою публічного показу;
- договір про використання в промисловості неопублікованого твору декоративно-прикладного мистецтва;

– а також інші договори про передачу творів літератури, науки і мистецтва для використання будь-яким іншим способом.

Зміст авторського договору повинен відповідати загальним положенням цивільного права щодо змісту договору.

Але на відміну від звичайного господарського договору, в ньому повинні бути ретельно прописані суттєві умови авторського договору, способи використання твору, строк дії договору та використання твору, розмір і порядок виплати винагороди. Особливу увагу слід приділити пунктам щодо передачі майнових прав [10].

ТЕМА 10. ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

10.1 Система захисту прав інтелектуальної власності

Після того, як об'єкт інтелектуальної власності створений і охоронним документом закріплені на нього права, настає важливий етап у його життєвому циклі – включення в господарський оборот. Саме на цьому етапі об'єкт інтелектуальної власності приносить право власнику прибуток чи іншу користь, власне те, заради чого він і був створений. Однак, як тільки інформація про об'єкт інтелектуальної власності стає відомою несумлінним конкурентам, у них виникає спокуса використати цей об'єкт інтелектуальної власності у своїх інтересах.

Знайшовши факт порушення своїх прав, грн. □ власник повинен, у першу чергу, звернутися до конкурента, указавши йому на наявність своїх прав. Для цього можна направити конкуренту лист, щоб порушник не зміг згодом посилатися на своє незнання. Діючим засобом запобігання порушення прав є переговори. Цілком можливо, що в процесі переговорів вдасться переконати порушника змінити свою поведінку. Компроміс, досягнутий на переговорах, у багатьох випадках краще, ніж судовий розгляд. Якщо переговори не приведуть до позитивного результату, можна передати рішення питання до суду [5].

10.2 Адміністративний порядок захисту прав

Адміністративний порядок полягає в розгляді та вирішенні суперечки органом державного управління. Процедура розгляду набагато простіша, ніж у цивільному судочинстві. Правовою основою є Кодекс України про адміністративні правопорушення, а також закони України: „Про захист від недобросовісної конкуренції”, „Про авторське право і суміжні права”, „Про охорону прав на винаходи і корисні моделі”, „Про охорону прав на промислові зразки”, „Про охорону прав на знаки для товарів і послуг”, „Про охорону прав на сорти рослин” тощо.

Здійснення дій, обумовлених законодавством України як недобросовісна конкуренція, спричиняє накладення Антимонопольним комітетом України штрафів, а також адміністративну і цивільно-правову відповідальність. До таких дій відносяться:

- неправомірне використання чужого імені, фірмового найменування, знаків для товарів і послуг;
- введення в обіг під своїм позначенням товару іншого виробника;
- відтворення зовнішнього вигляду виробу іншого суб'єкта господарської діяльності і введення його в господарський оборот;
- підкуп працівника постачальника;
- неправомірний збір, розголошення і використання комерційної таємниці, а також інші протиправні дії.

Адміністративна відповідальність за порушення прав полягає в накладенні на порушників штрафу з конфіскацією виготовленої продукції, знарядь виробництва і сировини, чи без цього.

10.3 Судовий порядок захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності

10.3.1 Цивільно-правові способи захисту прав

У випадку порушення прав потерпілий подає позов – заяву, звернену до суду, про відправлення правосуддя з метою захисту особистих чи майнових прав. У позовній заяві вказується форма захисту (заборона робити яку-небудь дію, відшкодування збитків тощо), розмір нанесеного збитку, приводяться докази обґрунтованості вимог.

За загальним правилом цивільного судочинства конкретна цивільна справа, як правило, розглядається за місцем перебування відповідача. У будь-якому судовому розгляді про порушення прав інтелектуальної власності зважуються два основних питання. Перше зв'язане з встановленням чи не встановленням факту використання ОІВ, що охороняється. Друге – з визначенням розміру збитків, що підлягають стягненню з відповідача на користь позивача.

У відповідності до Цивільного кодексу України кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого права інтелектуальної власності.

Власник прав на ОІВ має право вимагати від порушника:

- визнання прав власника;
- відновлення положення, що існувало до порушення права;
- припинення дій, що порушують право чи створюють погрозу його порушенню;
- відшкодування збитків, включаючи втрачену вигоду тощо.

Якщо в результаті незаконного використання ОІВ порушник одержав доход, потерпілий має право вимагати відшкодування втраченої вигоди в розмірі не меншому, ніж сума такого доходу.

Якщо одночасно з порушенням майнових прав порушені особисті немайнові права автора, то він може зажадати майнову компенсацію за нанесення йому морального збитку, розмір якого визначається судом.

Порушенням прав авторства визнається присвоєння результатів чужої творчої праці і спробі видати ці результати за власну розробку.

Суд, господарський суд має право прийняти рішення чи визначення про заборону випуску твору, використання постановки, фонограми передачі в ефір чи по проводах, про припинення їхнього поширення, про вилучення, конфіскацію всіх примірників твору, якщо буде досить даних про порушення авторського права і суміжних прав.

У відповідності до Кодексу України про адміністративні правопорушення незаконне використання об'єкта права інтелектуальної власності тягне за собою накладання штрафу від 170 до 3400 грн. З конфіскацією незаконно виготовленої продукції та обладнання і матеріалів, що призначені для їх виготовлення.

Застосування цивільно-правових санкцій за порушення прав на ОІВ можливо в межах загального терміну позову, тобто протягом трьох років з дати, коли власник права довідався чи повинний був довідатися про порушення свого права.

10.3.2 Кримінальна відповідальність за порушення прав

Поряд з нормами цивільно-правового захисту прав на ОІВ, чинним законодавством передбачена також кримінальна відповідальність. Так, незаконний випуск під своїм ім'ям чи присвоєння авторства на чужий твір науки, літератури чи мистецтва, а також незаконне відтворення чи поширення такого твору, присвоєння авторства на чужі об'єкти промислової власності чи розголошення без згоди автора змісту винаходу, корисної моделі чи промислового зразка до офіційної публікації про них, визнається кримінальним злочином. Кримінальна відповідальність настає тільки тоді, коли матеріальна шкода, яка у 100 і більше разів перевищила не оподаткований мінімум доходів громадян. Як покарання, передбачається застосування до порушника штрафу в розмірі від 100 до 400 неоподаткованих мінімумів або виправні роботи на термін до двох років.

Якщо порушення прав завдало шкоди у особливо великому розмірі (1000 і більше неоподаткованих мінімумів) або повторно, передбачається штраф від 200 до 800 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, або виправними роботами на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк.

Законодавство України передбачає також кримінально-правові санкції за незаконне зазіхання на комерційну таємницю. Кримінальним злочином є незаконний збір з метою використання відомостей, що становить комерційну таємницю (промислове шпигунство), якщо це наносить великий матеріальний збиток суб'єкту підприємницької діяльності. Як міра покарання

передбачається штраф у розмірі від 300 до 500 мінімальних розмірів заробітної плати або позбавлення волі на термін до трьох років.

Залучення до кримінальної відповідальності конкретних винуватців злочину не виключає вимог про відшкодування заподіяного збитку.

Особливий випадок – захист прав на ОІВ при перетинанні кордону. Згідно з Митним кодексом України товари й інші предмети, виготовлені з порушенням прав інтелектуальної власності, не можуть, як імпортуватися, так і експортуватися через митний кордон України.

У судовій процедурі вирішення спорів важливе місце займають докази. Розрізняють три форми доказів: „документальний доказ” – доказ, наданий у письмовому вигляді чи у вигляді будь-якого документа; „речовий доказ” – доказ, що існує у виді предметів; „показання свідків” – усні показання експерта. Наявність охоронного документа – патенту чи свідоцтва, є важливим доказом [18].

10.3.3 Захист прав інтелектуальної власності у рамках угоди TRIPS

Угода TRIPS є однією з найважливіших угод Всесвітньої торгової організації (ВТО). Необхідною умовою для вступу України до ВТО є обов'язкове виконання угоди TRIPS. Ця угода визнана світовим співтовариством як правовий документ, що охоплює питання, пов'язані з охороною прав на ОІВ, які розглядаються як товар.

Відповідно до вимог частини III Угоди TRIPS „Захист прав інтелектуальної власності”, країни-учасниці зобов'язуються забезпечити на своїй території дію таких процедур, які дозволяють здійснювати заходи, що запобігають порушенню законодавства у сфері охорони інтелектуальної власності і їх недопущення.

Стаття 41 Угоди TRIPS зазначає, що законодавство кожної країни повинно мати норми, що дозволяли б удатися до ефективних дій, спрямованих проти будь-якого порушення прав інтелектуальної власності, включаючи термінові заходи для запобігання порушень і правові санкції на випадок подальших порушень.

Угода TRIPS передбачає захист прав інтелектуальної власності за допомогою адміністративних процедур, цивільно-правові способи захисту прав, а також карні процедури і штрафи, що можуть бути застосовані до порушників прав.

Подальше удосконалення національного законодавства України здійснюється з урахуванням вимог цього важливого міжнародного нормативного акта [10].

ТЕМА 11. ЕКОНОМІКА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

11.1 Інтелектуальна власність як товар

Право на використання ОІВ стає товаром, якщо йому штучно додати властивість рідкості, тобто закріпити це право за визначеною особою (**правовласником**) і заборонити його використання будь-ким іншим без санкції **правовласника**. Тобто потрібно забезпечити правову охорону об'єкта інтелектуальної власності шляхом патентування чи будь-яким іншим способом [18].

11.2 Інтелектуальна власність як нематеріальний актив

Активи підприємства складаються з матеріальних активів, до яких відносять рухоме, нерухоме майно і оборотні кошти, а також з нематеріальних активів – в основному, прав. Насамперед, це права власності на ОІВ, права користування природними ресурсами (землею, водою, надрами), а також права користування економічними, організаційними й іншими перевагами і пільгами: податковими пільгами, місцем на товарній біржі. Крім того, до нематеріальних активів відносять гудвіл (ділову репутацію), списки клієнтів тощо.

Нематеріальні активи – це принципово новий об'єкт фінансового обліку для України, що узагальнює особливі види вкладення капіталу підприємства, а також характеризує його економічний потенціал і фінансову стабільність.

В Україні основними нормативно – правовими актами, що регулюють правовідносини, які стосуються нематеріальних активів, є: Закон України „Про оподаткування прибутку підприємства” (1997 р.); „Положення про організацію бухгалтерського обліку і звітності в Україні”, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 3 квітня 1993 р. № 250; „Указівки по організації бухгалтерського обліку в Україні”, затверджені наказом Міністерства економіки України від 7 травня 1993 р. № 25, а також Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 “Нематеріальні активи” (Зареєстровані в Міністерстві юстиції України від 02.11.1999 за №750/4043) [5].

11.3 Постановка інтелектуальної власності на бухгалтерський облік

Відповідно до Положення (стандарту) 8 „Нематеріальні активи” об'єкти інтелектуальної власності визнаються нематеріальними активами і передбачається (ст. 5) проведення бухгалтерського обліку для таких груп активів:

- права на знаки для товарів і послуг (товарні знаки, торговельні марки, фірмові найменування й ін.);
- права на об'єкти промислової власності (право на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, сорти рослин, породи тварин, ноу-хау, захист від недобросовісної конкуренції тощо);
- авторські та суміжні з ним права (право на літературні і музичні твори, програми для ЕОМ, бази даних і ін.).

Придбаний або отриманий на безоплатній основі ОІВ відображається на балансі, якщо існує ймовірність одержання в майбутньому матеріальної вигоди, пов'язаної з його використанням, а його вартість може бути вірогідно визначена. Таким чином, для того, щоб поставити ОІВ на бухгалтерський облік, необхідно визначити його вартість.

Ще однією умовою постановки ОІВ на бухгалтерський облік є те, що термін використання прав на ОІВ повинен бути не менше одного року або не менше операційного циклу, якщо він перевищує один рік.

Використання інтелектуальної власності як нематеріального активу в господарській діяльності підприємств і відображення в бухгалтерському обліку операцій руху таких об'єктів дозволяє:

- документально підтверджувати довгострокові майнові права за допомогою обліку їх у балансі підприємства та створювати відповідні фонди амортизаційних відрахувань;
- одержувати додатковий прибуток від передачі прав на використання об'єктів права інтелектуальної власності, а також забезпечувати (у залежності від обсягу переданих прав) обґрунтоване регулювання цін на інноваційну продукцію підприємства.
- виплачувати фізичним особам авторські винагороди, минаючи фонд заробітної плати, з віднесенням витрат по виплаті авторської винагороди на статтю собівартості продукції „Інші витрати”, тобто без обмеження розмірів виплат і без традиційних відрахувань в страхові та інші фонди [10].

ТЕМА 12. КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ ОБ'ЄКТІВ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

12.1 Мета і основні способи комерціалізації

Метою комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності є отримання прибутку за рахунок використання об'єктів права інтелектуальної власності у власному виробництві або продажу чи передачі прав на їх використання іншим юридичним чи фізичним особам.

Комерціалізація об'єктів інтелектуальної власності – це взаємовигідні (комерційні) дії всіх учасників процесу перетворення результатів інтелектуальної праці в ринковий товар з метою отримання прибутку чи іншої ринкової вигоди.

Основними способами права інтелектуальної власності є:

- використання об'єктів права інтелектуальної власності у власному виробництві;
- внесення прав на об'єкти права інтелектуальної власності до статутного капіталу підприємства;
- передача (продаж) прав на об'єкти права інтелектуальної власності.

Схематично способі комерціалізації прав на об'єкти інтелектуальної власності представлені на рис. 3.

Для практичного здійснення комерціалізації необхідно також знати як розраховувати вартість прав на об'єкти права інтелектуальної власності та як поставити ці об'єкти на бухгалтерський облік підприємства [10].

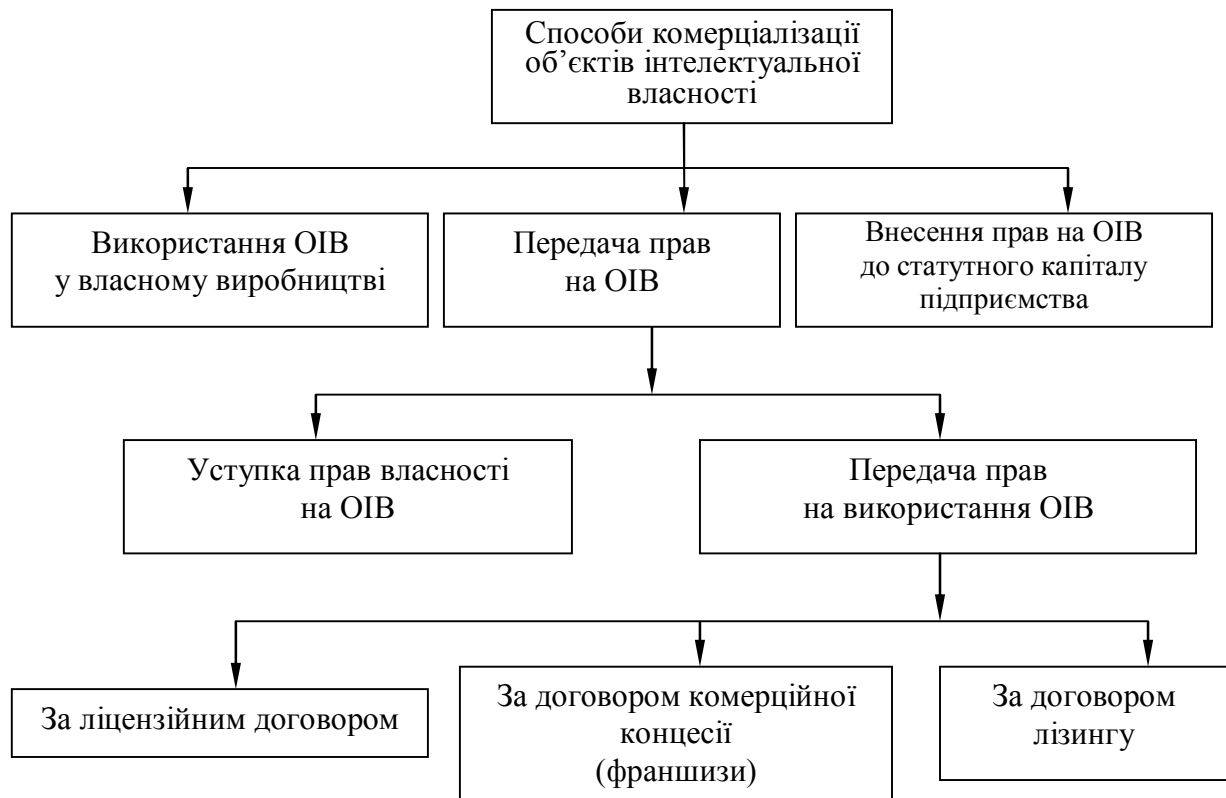


Рисунок 3 – Основні способи комерціалізації ОІВ

12.2 Використання об'єктів права інтелектуальної власності у власному виробництві

Вважається, що комерціалізація через використання ОІВ у власному виробництві є найбільш вигідною з точки зору прибутку. Адже весь прибуток від продажу інноваційного продукту, що отримано за допомогою ОІВ, залишається у право власника ОІВ.

Оскільки обсяг виробленої продукції може бути великим, то й прибуток, що надходить від реалізації, може в багато разів перевищувати вартість прав на ОІВ у разі передачі прав на використання ОІВ або продажу прав власності на ОІВ.

Зрозуміло, що цей спосіб комерціалізації пов'язаний із значними стартовими витратами на доопрацювання ОІВ, розробленням технології виробництва тощо. Але в разі успіху продаж виробленої продукції компенсує ці витрати і, крім того, буде отриманий значний прибуток [10].

12.3 Передача (продаж) прав на об'єкти права інтелектуальної власності

Якщо право власник не передбачає використання ОІВ у власному виробництві чи розпочати новий бізнес або створити спільне підприємство, він може передати повністю або частково права власності на ОІВ іншій фізичній або юридичній особі [18].

12.4 Внесення інтелектуальної власності до статутного капіталу підприємства

Статтею 13 Закону України „Про господарські товариства² (1991) передбачена можливість використання нематеріальних активів (у тому числі ОІВ), при формуванні статутних капіталів нових господарських товариств. Отже, інтелектуальну власність можна внести до статутного капіталу замість майна, грошей та інших матеріальних цінностей, для чого необхідна добра воля всіх засновників. Використання інтелектуальної власності в статутному фонді дозволяє:

- сформувати значний за своїми розмірами статутний фонд без відволікання коштів і забезпечити доступ до банківських кредитів й інвестицій, використовуючи інтелектуальну власність як об'єкт застави нарівні з іншими видами майна;
- амортизувати інтелектуальну власність в статутному капіталі та замінити її реальними коштами, включаючи амортизаційні відрахування у собівартість продукції, тобто капіталізувати інтелектуальну власність;
- авторам і підприємствам – власникам інтелектуальної власності – стати засновниками (власниками) при організації дочірніх і самостійних підприємств без відгалуження коштів.

Внесення прав на ОІВ до статутного капіталу замість „живих грошей” надає також:

- право на отримання частки прибутку (дивідендів);
- право на участь в управлінні підприємством через загальні збори правління;
- право на отримання ліцензійної квоти в разі ліквідації підприємства тощо [10].

12.5 Оцінка вартості об'єктів права інтелектуальної власності

12.5.1 Послідовність оцінки

Визначення вартості (ціни) прав на ОІВ є одним із необхідних, відповідальних і складних етапів їх комерціалізації (рис. 4) [9].

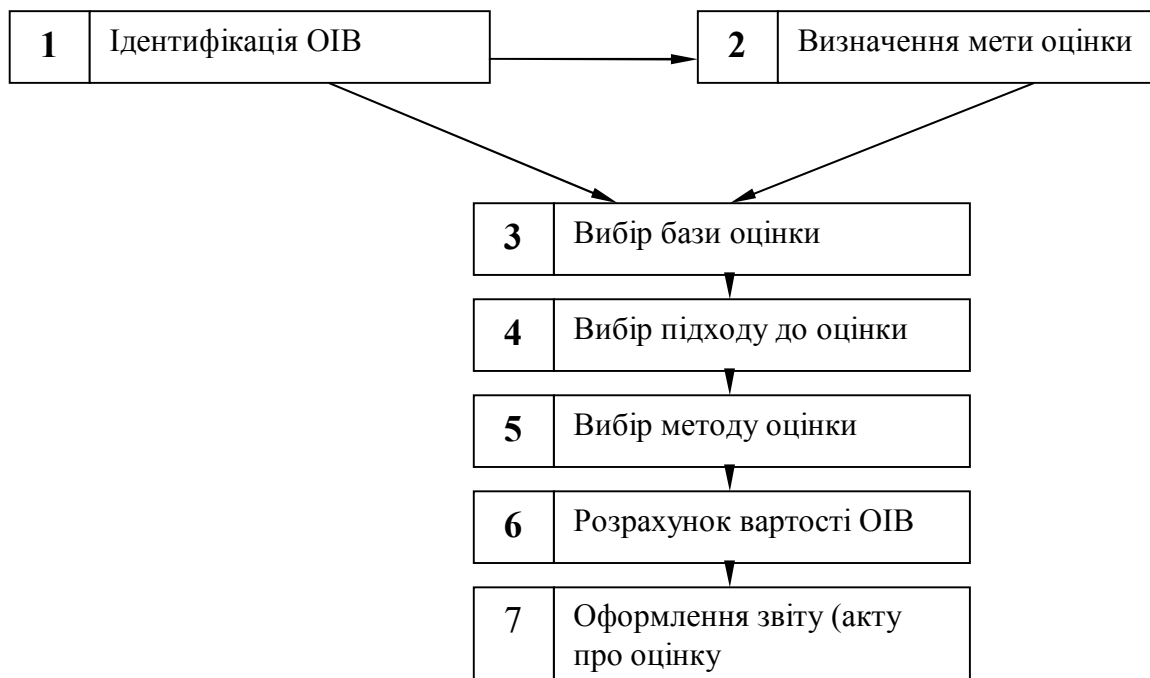


Рисунок 4 – Послідовність оцінки ОІВ

12.5.2 Експертиза об'єкта оцінки та визначення мети оцінки

Приступаючи до оцінки, необхідно визначитись, що саме є об'єктом оцінки:

- це права на винахід;
- технологія;
- торгівельна марка;
- комерційна таємниця;
- чи все разом.

Необхідно впевнитись у тому, що ОІВ існує у матеріальній формі, а також що є охоронний документ на певний об'єкт права інтелектуальної власності, який засвідчує правомірність володіння майновими правами стосовно цього об'єкта. Якщо майнові права на ОІВ вичерпані або перестали діяти достроково, наприклад, у разі несплати річних зборів за підтримку чинності патенту або свідоцтва, то право інтелектуальної власності, а разом й об'єкт оцінки, зникають.

Як видно з рисунка 5, наступним кроком є визначення мети оцінки. Оцінка вартості прав на об'єкт права інтелектуальної власності найчастіше здійснюється з метою визначення:

- оподаткованої бази майна фірми;
- вартості інтелектуальної (промислової) власності, яка вноситься до статутного капіталу підприємства;
- вартості виключних прав, що передаються на основі договору про передачу прав на об'єкти інтелектуальної власності або ліцензійного договору на право використання такого об'єкта;
- розміру компенсації, яку необхідно виплатити згідно з чинним законодавством право власнику інтелектуальної власності за порушення його виключних (майнових) прав.

Необхідність оцінки вартості інтелектуальної власності виникає також у разі:

- внесення її до інноваційних, інвестиційних проектів;
- розширення ринків збуту;
- страхування;
- передачі інтелектуальної власності в заставу з метою отримання кредитів;
- визначення збитку, завданого неправомірним використанням об'єкта права інтелектуальної власності;
- банкрутства підприємства в процесі його ліквідації з метою задоволення позовів кредиторів.

При цьому розрахунки вартості (ціни) об'єкта інтелектуальної власності, здійснені для одних цілей, не використовуються для інших [9].

12.5.3 Вибір підходу до оцінки і методу оцінки

У залежності від об'єкта права інтелектуальної власності та мети оцінки вибирають підхід до оцінки. Існує три підходи:

- витратній;
- порівняльний;
- дохідний.

Визначення вартості прав на ОІВ при використанні витратного підходу ґрунтується на розрахунку витрат на відновлення ОІВ в поточних цінах за вирахуванням морального зносу (амортизації). Цей підхід є єдиним придатним, коли об'єкт права інтелектуальної власності не призначений для отримання прибутку або коли з тих чи інших причин вартість неможливо визначити двома іншими підходами.

Найбільш прийнятним у сучасних умовах є дохідний підхід. В основі дохідного підходу лежить принцип очікування, тобто вартість прав на ОІВ визначається величиною майбутньої користі, яку отримає їх власник. При цьому майбутні грошові потоки, що генеруються ОІВ, перераховуються у сьогоденішню вартість.

Сутність порівняльного підходу полягає в тому, що вартість прав на ОІВ визначається шляхом співставлення цін недавніх продажів прав на подібні ОІВ. Це найбільш надійний підхід до оцінки. Але в Україні поки що з

низки причин (відсутній розвинений ринок ОІВ, недоступні бази даних про результати продажу ОІВ тощо) цей підхід практично не використовується.

У рамках кожного підходу існує кілька методів, що дозволяють розраховувати вартість прав на ОІВ у грошових одиницях. Розрахунок вартості прав є досить складним завданням, тому цю роботу доцільно виконувати за договором з професійним оцінювачем прав на об'єкти права інтелектуальної власності, сертифікати яким на право оціночної діяльності видає Фонд державного майна України.

Розглянемо оцінку прав на об'єкти інтелектуальної власності з використовується метод роялті в рамках доходного підходу. Суть методу полягає в тому, що власник об'єкту інтелектуальної власності, наприклад автор, якого прийнято називати ліцензіаром, передає права на цей об'єкт іншій особі (ліцензіату). За це він отримує від ліцензіата винагороду як частку від того прибутку, який в майбутньому принесе використання ОІВ, що передається. Розмір цієї винагороди дорівнює ціні ОІВ. Платежі, за якими винагорода здійснюється рівними долями, що сплачуються на кінець кожного року протягом строку дії ліцензійного договору, називаються "роялті".

Вартість ОІВ розраховують за формулою:

$$PV = \sum_{t=1}^n C_t \cdot \frac{R_t}{100},$$

де PV – вартість ОІВ на теперішній час, що дорівнює сумі виплат роялті протягом строку дії ліцензії, грн.;

C_t – прогнозовані грошові потоки, що генеруються предметом ліцензії за період t (так звана база роялті), грн.;

t – розрахунковий строк дії ліцензії (періоди);

R_t – ставка роялті в періоді t , %.

За базу роялті, як правило, приймають або вартість продаж виготовленої за ліцензією продукції, або її собівартість, або отриманий прибуток, або вартість основної сировини.

Якщо за базу роялті прийнята вартість продаж виготовленої за ліцензією продукції або її собівартість, то величина грошового потоку за період t визначається за формулою:

$$C_t = V_t \cdot Z_t,$$

де V_t – кількість виготовленого товару в натуральних одиницях;

Z_t – ціна одиниці виготовленого товару або його собівартість, грн.

Якщо за базу приймається доход або прибуток від використання предмету ліцензії (ОІВ) у виробництві, то

$$C_t = Y_t,$$

де Y_t – доход або прибуток, що генерується предметом ліцензії за період t , грн.

Якщо за базу приймається вартість основної сировини, що переробляється, то

$$C_t = M_t,$$

де M_t – вартість основної сировини, що переробляється, за період t , грн. [18].

ТЕМА 13. УПРАВЛІННЯ ПРАВАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

13.1 Життєвий цикл об'єктів права інтелектуальної власності

В цьому світі все має початок і кінець. Об'єкт права інтелектуальної власності не є винятком. Можна виділити п'ять етапів життєвого циклу об'єкта права інтелектуальної власності:

- створення ОІВ;
- охорона прав на ОІВ;
- використання (комерціалізація) ОІВ;
- захист прав інтелектуальної власності;
- утилізація ОІВ.

Створення об'єктів права інтелектуальної власності розпочинається з ідеї. Наприклад, це може бути ідея винаходу або художнього твору. У підприємницькій діяльності ідеї, як правило, направлені на підвищення конкурентоспроможності технологій або виробів. Далі йде розроблення ідеї. Наприклад, якщо це винахід, то необхідно зробити патентний пошук, щоб переконатися що таких винаходів ще не було. Потім перевірити цю ідею експериментально. І, нарешті, оформити відповідно до умов патентоспроможності.

Закінчується створення об'єкта права інтелектуальної власності оформленням його на матеріальному носії (папері, електронному носії тощо), таким чином, щоб він став зрозумілим для інших осіб.

Створенням об'єктів права інтелектуальної власності займаються люди творчої праці:

- наковці;
- інженері;
- музиканти;
- письменники.

Охорона прав на об'єкти права інтелектуальної власності є важливим етапом його життєвого циклу. Ці об'єкти є вразливими з боку недобросовісних конкурентів. Наприклад, ви розповіли про ідею винаходу іншій особі. Ця особа може використати ваш винахід без вашого дозволу в своєму виробництві. Навіть якщо ваше і його виробництва розпочнуться одночасно,

то конкурент виграє, тому що він не вкладав гроші в розробку ідеї винаходу і, таким чином, його товари чи послуги, в яких буде використано винахід, будуть дешевшими і, як наслідок, конкурентноздатнішими. Щоб попередити це негативне явище необхідно одержати правову охорону на ОІВ або обмежити доступ до комерційної таємниці, що використовується в технології.

Для об'єктів промислової власності законодавством визначена чітка процедура охорони таких прав. Суть її полягає в тому, що розкривається інформація про ОІВ для необмеженого кола осіб, а натомість, заявник одержує від органу державної влади гарантію захисту прав силою закону. Обсяг цих прав визначається у виданому заявнику охоронному документі – патенті або свідоцтві. Якщо ОІВ не відповідає визначеним законом умовам обороноздатності, то необхідно подбати про інші форми охорони цих об'єктів, скажімо про такі, що застосовуються для захисту секретної інформації.

На відміну від об'єктів промислової власності, об'єкти авторського права охороняються законом з моменту їх створення, а точніше з моменту їх втілення в об'єктивній формі. Але закон надає можливість здійснити правову охорону такого об'єкта в будь-який час протягом визначеного законом строку охорони шляхом отримання охоронного документа – свідоцтва.

Використання прав на об'єкти права інтелектуальної власності є найпродуктивнішим етапом його життєвого циклу. До цього етапу ОІВ не приносили користі розробнику. Навпаки, витрачалися кошти на створення ОІВ та надбання правової охорони. І тільки на етапі використання (комерціалізації) компенсуються попередні витрати, а також одержується прибуток – власне те, для чого в більшості випадків створюються ОІВ. Існує багато шляхів комерціалізації ОІВ. Основні з них описані в темі 12.

Захист прав здійснюється у разі, коли ці права порушуються недобросовісним конкурентом. Чинне законодавство України надає власнику прав на ОІВ декілька шляхів захисту своїх прав. Нині розгляд справ, пов'язаних із правами інтелектуальної власності, здійснюється в адміністративному або судовому порядку. Найдійовішою формою захисту є звернення до суду.

Деякі порушення прав на об'єкти промислової власності розглядаються в Апеляційній палаті при Державному департаменті інтелектуальної власності.

За захистом порушених авторських і суміжних прав автори, виконавці, виробники фонограм і відеограм, організацій мовлення можуть звертатися до Державного департаменту інтелектуальної власності, Державного підприємства „Українське агентство з авторських та суміжних прав”. Останнє здійснює колективне управління майновими правами авторів.

З приводу порушення прав на ОІВ можна звертатися до Антимонопольного комітету, Державної служби по боротьбі з економічною злочинністю МВС України, Державної митної служби.

Утилізація є останнім етапом життєвого циклу ОІВ [9].

13.2 Управління об'єктом права інтелектуальної власності на етапі його створення

На цьому етапі необхідно відповісти на питання: „Який товар буде конкурентноздатним і мати попит на ринку в майбутньому, можливо через кілька років?”. І тільки тоді варто приступати до його розроблення. Необхідно виробити стратегію підприємства. Спланувати капіталовкладення в інтелектуальну власність, визначити ресурси, що необхідні для розробки нової технології та забезпечення конкурентноздатності як самої технології, так і товарів, що виробляються на її основі. Необхідно також оцінити можливості основних конкурентів.

При визначенні стратегії фірми щодо розроблення об'єктів права інтелектуальної власності, їх правової охорони і подальшого використання неоцінену користь надають патентні дослідження, що проводяться на основі патентної інформації.

Патентна інформація – це технічна і правова інформація, що міститься в офіційних періодичних публікаціях відомств інтелектуальної власності, які є в усіх країнах. Де законодавством передбачена правова охорона об'єктів інтелектуальної власності. Майже дві третини технічної інформації, що розкривається в патентній інформації, більш ніде не публікується. Загальна кількість патентних документів у світі сягає нині 40 млн. Як результат, патентна інформація являє собою єдину всеохоплюючу добірку систематизованої технічної інформації.

Для малих і середніх підприємств (МСП) патентна інформація корисна, перш за все тим, що завдяки її оперативності вона може з успіхом використовуватися для стратегічного планування в сфері бізнесу. Вона дає можливість дізнатися про поточні дослідження та інновації раніше ніж з'явиться на ринку відповідна продукція.

У галузі комерційної стратегії бізнесу патентна інформація допоможе:

- відслідкувати передові досягнення в певній сфері;
- знайти партнерів по бізнесу;
- знайти постачальників та матеріали;
- відстежувати діяльність реальних і потенційних конкурентів;
- знайти відповідні ринки.

Технічна інформація, яка міститься в патентних документах, дозволить МСП:

- уникнути зайвих витрат на дублювання досліджень;
- виявити та оцінити технологію для ліцензування та передання технології;

- знайти альтернативні технології;
- бути на сучасному рівні в певній галузі;
- знайти готові рішення технологічних проблем;
- знайти ідеї для подальших інновацій.

Патентна інформація може також використовуватися МПС для того, щоб:

- уникнути можливих проблем з порушенням прав власників охоронних документів на об'єкти промислової власності;
- оцінити патентоспроможність власних винаходів;
- заперечувати проти видачі патентів, які знаходяться в колізії з патентом, що належить даному МСП.

Патентні дослідження проводяться підприємствами та організаціями відповідно до чинних з 01.01.1998 року в Україні державних стандартів ДСТУ 3575-97 „Патентні дослідження. Основні положення та порядок проведення” та ДСТУ 3574-97 „Патентний формуляр. Основні положення. Порядок складання та оформлення” [9].

13.3 Управління об'єктом права інтелектуальної власності на етапі охорони прав

Якщо отримано результат інтелектуальної діяльності, що може відповідати юридичним вимогам до об'єкта права інтелектуальної власності, наприклад, винаходу, корисної моделі, промислового зразка, торгівельної марки, комп'ютерної програми, твору літератури тощо, виникає принципове питання: „Чи слід надавати результату інтелектуальної діяльності правову охорону патентом або свідоцтвом?”

Здійснення правової охорони є доцільним, якщо:

- об'єкт охорони є невідомим раніше, тобто він не є рівнем техніки;
- охорона надає виключне право на об'єкт передбачуваної охорони;
- об'єкт охорони є комерційно значущим;
- об'єкт охорони сприятиме задоволенню потреб споживача;
- об'єкт охорони сприяє зміцненню положення на ринку чи положення підприємства в певній галузі;
- об'єкт охорони буде сприйнятий ринком, тобто буде на нього попит;
- об'єкт охорони є потенційно ліцензійним;
- витрати на правову охорону будуть значно меншими ніж дохід від його використання;
- об'єкт охорони підвищує цінність сумарних активів.

Але навіть якщо потенційних об'єкт охорони відповідає більшості з перерахованих вище критеріїв, слід подумати про альтернативні варіанти охорони в режимі комерційної таємниці (ноу-хау). Така охорона доцільна в разі, якщо охорона патентом чи свідоцтвом є слабкою та її може обійти конкурент, наприклад, отримавши схожий патент.

Якщо прийняте рішення про здійснення правової охорони, то необхідно відповісти на друге питання: „Коли надавати правову охорону?”. Як правило, не слід отримувати патент на початковій стадії розроблення ідеї або коли ще не готова виробнича база для її реалізації. У цьому разі конкуренти, ознайомившись з описом винаходу, можуть випередити розробника ОІВ з виходом інноваційного товару на ринок. Оптимальним варіантом є отримання патенту в момент виходу товару на ринок. У цьому випадку конкурент не встигне спрацювати на випередження [10].

13.4 Управління об’єктом права інтелектуальної власності на етапі використання прав

Є кілька стратегій, яких дотримується підприємство при використанні прав на ОІВ.

По-перше, це стратегія захисту від конкурентів за допомогою отримання монопольного права на виробництво нової продукції на період продажу її на ринку. При цьому необхідно визначити оптимальний спосіб і територію реєстрації виключних прав. Важливим є забезпечення патентної чистоти виробів з тим, щоб уникнути значних витрат у разі порушення прав.

По-друге, це стратегія ліцензування на основі отримання монопольних прав на технологію виробництва, що примушує інших виробників придбати у власника прав дозвіл на використання цієї технології за ліцензійним договором. Ця стратегія дає можливість контролювати ринок і переслідувати недобросовісних конкурентів.

По-третє, це стратегія формування уставного капіталу підприємства шляхом внесення до його складу права на об’єкти інтелектуальної власності, що мають визначену вартість. Для підприємця, особливо початківця, ця стратегія дозволяє без використання грошей формувати значний за розміром уставний капітал та зайняти на ринку активну позицію.

По-четверте, це стратегія іміджу підприємства. Ця стратегія спрямована на те, щоб шляхом управління правами інтелектуальної власності підвищити інвестиційну привабливість підприємства [10].

13.5 Управління об’єктом права інтелектуальної власності на етапі захисту прав

Разом із збільшенням кількості ОІВ, ростом конкуренції на ринках товарів і послуг зростає кількість порушень прав на ОІВ недобросовісними конкурентами. Для боротьби з цими порушеннями підприємства створюють служби безпеки, що займаються попередженням і виявленням правопорушень, а також захистом прав на ОІВ.

Судовий порядок захисту прав є найбільш ефективним, але практика показує, що тільки незначний відсоток спорів щодо порушення прав на ОІВ вирішується в суді. Як правило, сторони погоджуються на мирову, щоб уникнути значних фінансових витрат, а також ризику втрати свого бізнесу.

У великій мірі зменшенню кількості правопорушень сприяє політика підприємства, що спрямована на профілактику правопорушень [9].

13.6 Управління об'єктом права інтелектуальної власності на етапі утилізації

Після закінчення юридично визначеного строку дії прав на ОІВ він зникає як об'єкт власності і переходить в суспільне надбання. Тобто його може використовувати без дозволу правовласника будь-хто. Тому на цьому етапі підприємство повинно спрогнозувати наслідки вичерпання прав на свої ОІВ. З іншого боку, відкривається можливість безоплатного використання науково-технічних і технологічних розробок, права на які належали до їх вичерпання іншим правовласникам. Для багатьох підприємств це невичерпна, а часто і єдина можливість використати в своїй діяльності досягнення науково-технічного прогресу [10].

ЛІТЕРАТУРА

- 1 **Каміл, Ідріс.** Інтелектуальна власність – потужний інструмент економічного зростання / Каміл Ідріс // ВОІВ. – 2007. – 371 с.
- 2 Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо охорони інтелектуальної власності» № 1407-IV від 3.02.2004 р.
- 3 **Морозов, О. Ф.** Ціна думки – інтелектуальний капітал : монографія / Морозов О. Ф. – Донецьк : Юго-Восток, ЛТД, 2005. – 352 с.
- 4 Интеллектуальная собственность. Использование. Внедрение. Передача. Информационно-методический сборник по внедрению промышленной собственности в малое предпринимательство (рус. и укр.) / составление, вступление, ред. Ю. Н. Киклевич, С. Н. Цесаренко; Донецкое региональное отделение Академии технологических наук Украины. – Донецк : ВИК. – 2006. – 292 с.
- 5 Право інтелектуальної власності : академ. курс : підручник для студентів вищих навч. закладів / О. А. Підпригора, О. Б. Бутнік-Сіверський, В. С. Дроб'язко та ін. ; за ред. О. А. Підпригори, О. Д. Святоцького. – 2-ге вид., переробл. та доп. – К. : Ін Юре, 2004. – 672 с.
- 6 Правила составления, подачи и рассмотрения заявки на выдачу патента на изобретение // Интеллектуальная собственность. – 2000. – № 2. – С. 54–109.
- 7 Правила складання та подання заявки на видачу патенту України на винахід (корисну модель) : зб. нормативних актів з питань промислової власності. – К. : Вища школа. 1998. – С. 134–169.
- 8 **Крайнєв, П. П.** Патентування винаходів в Україні : монографія / Крайнєв П. П., Работягова Л. І., Дятлик І. І. ; за ред. П. П. Крайнєва. – К. : Ін Юре, 2000. – 340 с.
- 9 **Цибульов, П. М.** Популярно про інтелектуальну власність: абетка / Цибульов П. М., Чеботарьов В. П. ; за заг. ред. М. В. Паладія. – К. : Альфа-ПК, 2004. – 56 с.
- 10 **Цибульов, П. М.** Управління інтелектуальною власністю : монографія / Цибульов П. М., Чеботарьов В. П., Зінов В. Г., Суїні Ю. ; за ред. П. М. Цибульова. – К. : К.І.С., 2005. – 448 с.
- 11 Основы интеллектуальной собственности. – К. : Ин Юре, 1999. – 600 с.
- 12 Охорона інтелектуальної власності в Україні / С. О. Довгий, В. О. Жаров, В. О. Зайчук та ін. – К. : Форум, 2002. – 319 с.
- 13 **Самусєва, Л. О.** Авторське право і суміжні права. Конспект лекцій / Самусєва Л. О. – К. : Інститут інтелектуальної власності і права, 2002. – 56 с.

14 **Цибулев, П. М.** Оценка интеллектуальной собственности / Цибулев П. М. – К. : Институт интеллектуальной собственности и права, 2003. – 216 с.

15 **Цибульов, П. М.** Основи інтелектуальної власності : навчальний посібник / Цибульов П. М. – К. : Інститут інтелектуальної власності і права, 2003. – 172 с.

16 Економіка інтелектуальної власності: використання і передача прав на об'єкти інтелектуальної власності / уклад. Меняйло Л. А. – К. : Інститут інтелектуальної власності і права, 2000. – 168 с.

17 **Жаров, В. О.** Інтелектуальна власність в Україні : правові аспекти набуття, здійснення та захисту прав / Жаров В. О. – К. : Ін Юре, 2000. – 187 с.

18 **Трибунская, Е. В.** Интеллектуальная собственность : конспект лекций / Трибунская Е. В. – Донецк : ДонГАУ, 2002. – 68 с.

19 Всесвітня організація інтелектуальної власності // <http://www.wipo.int>

Навчальне видання

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ

КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ

(для студентів освітньо-кваліфікаційних рівнів, «магістр»
усіх спеціальностей денної та заочної форм навчання)

Укладач

Єрьомкін Є.А.

188/2007. Підп. до друку . Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Ум. друк. арк. 3,72. Обл.-вид. арк. 3,56.
Тираж прим. Зам. №

Видавець і виготівник
«Донбаська державна машинобудівна академія»
84313, м. Краматорськ, вул. Академічна, 72.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру
серія ДК № 1633 від 24.12.2003.